

A kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók gondozásának szakszolgálati protokollja

Izsóné Szecsődi Ildikó – Hujber Tamásné

Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft., Budapest

2015

Készült a TÁMOP-3.4.2.B-12-2012-0001 „Sajátos nevelési igényű gyerekek integrációja (Szakszolgálatok fejlesztése)” kiemelt projekt keretében.

Szerző:

Hujber Tamásné

Lektorálta és átdolgozta:

Izsóné Szecsődi Ildikó

ISBN 978-963-9795-70-9

Minden jog fenntartva

© Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft., 2015.

Felelős kiadó:

Kiss József

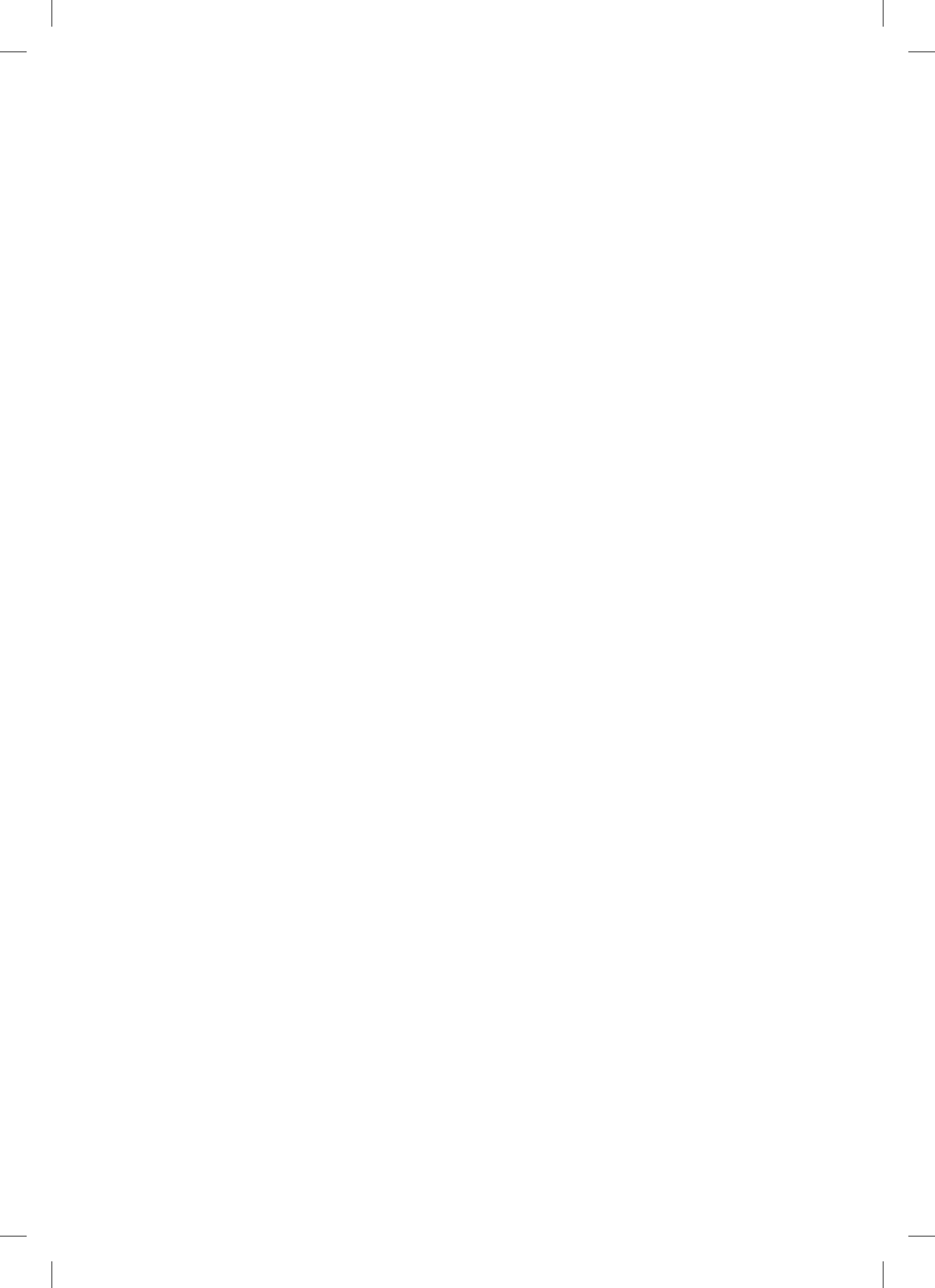
Az Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. kiadványa az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

A kiadvány ingyenes, kizárólag zárt körben használható, kereskedelmi forgalomba nem kerülhet. A felhasználás jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját nem szolgálhatja.

Tartalom

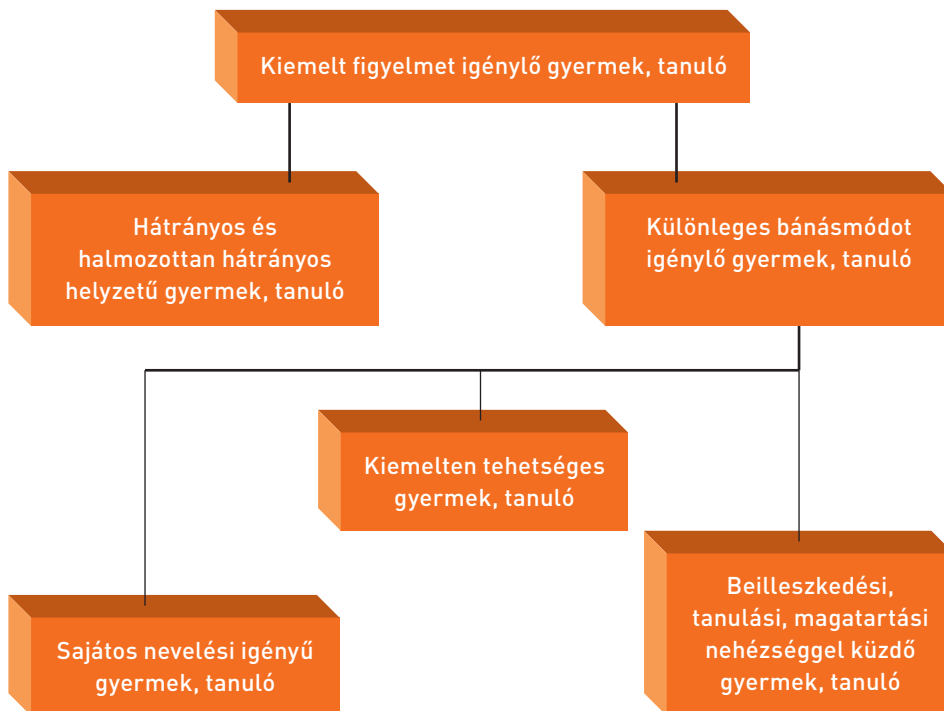
1. Bevezetés	6
2. A pedagógiai szakszolgálat kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók gondozása tevékenységi területének protokoll definíciója	8
2.1. A tehetségfogalommal kapcsolatos meghatározások, elméletek áttekintése..	8
2.2. A protokoll definíciója.....	13
3. A kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók pedagógiai szakszolgálati tevékenységi területének célcsoportjai	17
3.1. A tehetséggondozó koordinátor feladataihoz kapcsolódó célcsoportok	18
4. A kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók gondozásában résztvevő szakszolgálati munkatársak kompetenciái	20
5. A kiemelten tehetséges gyermek, tanuló pedagógiai szakszolgálati feladatainak ellátáshoz szükséges infrastruktúra	25
5.1. A tehetséggondozó koordinátor által használt helyiségek	25
5.2. A tehetséggondozó koordinátor munkájához szükséges eszközök.....	26
5.2.1. A tehetségazonosítás során alkalmazható tesztek, eljárások, kérdőívek ..	26
5.2.2. A tehetségazonosítás során alkalmazható kérdőívek, checklistek	27
5.3. Tehetséggondozással foglalkozó szervezetek és portálok	28
6. A kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók gondozása szakszolgálati feladatellátás általános folyamatmodellje	29
6.1. Kapcsolatfelvétel.....	31
6.2. Azonosítás	31
6.2.1. Az azonosítás metodológiája	31
6.2.2. Átlag feletti általános képességek.....	35
6.2.3. Átlagot meghaladó speciális képességek.....	35
6.2.4. Kreativitás.....	37
6.2.5. Feladat iránti elkötelezettség.....	40
6.2.6. Affektív jellemzők	40
6.2.7. A tehetségazonosítás további összetevői	40
6.3. Jogosultság megállapítása.....	41
6.4. Tehetséggondozás.....	46
6.5. Tehetséggondozás-kontroll, nyomon követés, kimeneti mérések.....	47
7. A pedagógiai szakszolgálat tehetséggondozásban részt vevő szakembereinek szakmai és szakmaközi kommunikációja	49
7.1. A kiemelten tehetséges gyermekek/tanulók.....	49
7.2. A kiemelten tehetséges gyermekek/tanulók szülei	50
7.3. Ágazaton belüli szakmai és szakmaközi kommunikáció	50

7.4. Ágazatközi szakmai és szakmaközi kommunikáció, kapcsolat a civil szervezetekkel.....	53
8. A szakszolgálati tehetséggondozás megfelelő színvonalú működtetésének és a tehetséggondozó koordinátor szakmai munkájának támogatása	54
9. A szakszolgálati tehetséggondozás megfelelő színvonalú működtetésének és a tehetséggondozó koordinátor szakmai munkájának minőségellenőrzése	57
10. A tehetséggondozás megfelelő színvonalú működtetésének és a tehetséggondozó koordinátor szakmai munkájának adminisztrációja	60
11. Összegzés.....	62
12. Irodalomjegyzék.....	63
13. Függelék.....	66

1. Bevezetés

A 2011. évi CXCV. törvény „A nemzeti köznevelésről” (továbbiakban: köznevelési törvény) 18. § (2) bekezdésében felsorolja a pedagógiai szakszolgálatok feladatait, amelyek között megjelenik a „kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók gondozása” is. A 4. § 13. pontjában a törvény szövege kifejti az 1. ábrán szemléltetett fogalmi kategóriákat, rendszerbe helyezve és egyúttal kiemelve a tehetséggondozást. Ezután meghatározza (köznevelési törvény 4. § 14.) a kiemelten tehetséges gyermek/tanuló fogalmát: „az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki átlag feletti általános vagy speciális képességek birtokában magas fokú kreativitással rendelkezik, és felkelthető benne a feladat iránti erős motiváció, elkötelezettség”.

1. ábra: A köznevelési törvényben megjelenő fogalmak egymáshoz való viszonya

A törvényhez kapcsolódó 15/2013 (II.26.) EMMI rendelet „A pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről” 30. §-a részletezi a szakszolgálat tehetséggondozással kapcsolatos intézményi feladatait, valamint a tehetséggondozó koordinátor teendőit is, két szintre bontva ezzel a munkát.

A tevékenységek ilyen szétválasztása azért szükségszerű, mert a tehetséggondozó koordinátor munkakörét pedagógus, illetve pszichológus szakképzettségű szakember is betöltheti, az eltérő szakképzettség pedig eltérő kompetenciákkal jár. A rendeletben felsorolt intézményi feladatok közül a tehetségazonosítás során a tesztek felvétele és értékelése, a személyiség fejlődésének támogatása, az önismereti csoport szervezése és vezetése esetén szükség van pszichológus szakképzettségű kolléga közreműködésére, amennyiben a tehetséggondozó koordinátori feladatokat pedagógus szakképzettségű szakember látja el. Ez esetben a tagintézményvezető feladata a tehetséggondozásban közreműködő pszichológus(ok) kijelölése, feladatai(k) meghatározása.

2. A pedagógiai szakszolgálat kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók gondozása tevékenységi területének protokoll definíciója

2.1. A tehetségfogalommal kapcsolatos meghatározások, elméletek áttekintése

A definíció megalkotása előtt célszerű röviden áttekinteni a tehetség, valamint a tehetséggondozás fogalmával, folyamatával kapcsolatos terminológiákat. Ez egyben lehetőséget ad a nevelési-oktatási intézményekben megjelenő – jogszabály által meghatározott – tehetségfejlesztéssel kapcsolatos intézményi feladatok, általában a szakszolgálati intézményi tehetséggondozás feladatainak, valamint a tehetséggondozó koordinátor feladatellátásának szétválasztására is. Jelen protokollnak a két utóbbi terület kidolgozása a feladata, azonban az eredményes munkához ismerni kell a nevelési-oktatási intézmények törvény által meghatározott feladatait is (lásd: köznevelési törvény 27. § (5))¹

A *tehetséggondozás* a szakmai nyelvezetben gyűjtőfogalomként szerepel: gyakorlatok, programok összességét jeleníti meg. A Nemzeti Tehetségsegítő Tanács komplex tehetséggondozásról beszél, ami befogadó és nyitott folyamat, magában foglalja a gazdagítást, gyorsítást, differenciálást, ezek eszközrendszerét, a tehetségek fejlesztéséhez szükséges komplex programok biztosításával.

A *tehetségsegítés* fogalma azt az erőforrásbázist (pl. tanácsadás, tevékenységek, nevelés, oktatás, pénzügyi menedzsment stb.) takarja, amely előremozdítja a tehetségügyet, biztosítja a szükséges alapokat, a támogató környezeti feltételeket a tehetség kibontakoztatásához.

---

¹ A köznevelési törvény 27. § (5) „Az általános iskola, a középfokú iskola köteles megszervezni a tanuló heti kötelező óraszámát és az osztályok engedélyezett heti időkeretét különböző terhére a tehetség kibontakoztatására, a hátrányos helyzetű tanulók felzárkóztatására, a beilleszkedési, tanulási nehézség, magatartási rendellenességgel diagnosztizált tanulók számára, továbbá az első-negyedik évfolyamra járó tanulók eredményes felkészítésére szolgáló, differenciált fejlesztést biztosító egy-három fős foglalkozásokat. Tehetséggondozásra és felzárkóztatásra osztályonként legalább további heti egy-egy óra biztosított az osztályok 6. mellékletben meghatározott időkerete felett.”

A *tehetségfejlesztés* olyan speciális folyamat, amely egyedi feladatkörrel támogatja a tehetséggondozás intézményi megvalósulását, munkamegosztásra, kooperációra, szakmai team-munkára alapoz.²

A kutatások többféle tehetségmodell megalkotását eredményezték, ezek lényegében a Renzulli-féle „alapmodell”³ továbbfejlesztései, megőrizve és kiegészítve annak elemeit. Az alapmodell a következő elemeket tartalmazza:

Átlagon felüli képességek (általános és speciális képességek)

Feladat iránti elkötelezettség (motiváció)

Kreativitás

A három összetevőt halmazként ábrázolva, azok közös metszéspontjában van a tehetség.

Az átlag feletti általános képességek közé tartozik többek között a magas szintű elvont gondolkodás, a fejlett anyanyelvi képességek, a jó memória, a hatékony információfeldolgozási stratégiák. Ezek szerepe az egyes speciális tehetség-területeken más és más.

A speciális képességek adják meg a tehetség jellegzetességét. Gardner csoportosításában hétféle speciális képességcsoport különíthető el: nyelvi, zenei, matematikai-logikai, vizuális-téri, testi-mozgásos, szociális-interperszonális és az intraperszonális terület.

A továbbfejlesztett tehetségmodellekben a környezet is szerepet kap, így Mönks az alapmodellt az iskola, a társak és a család hármásával egészítette ki, míg Czeizel⁴ a társadalom szerepét is kiemelte.

A tehetséggel foglalkozó szakirodalomban⁵ több eltérő, egymástól független definíció található. A szakszolgálati rendszer számára a következő definíció elfogadá-

² Balogh L.–Mező F. 2011. 17–32. pp.

³ Gyarmathy É. 2010. 21–27. pp.

⁴ Czeizel E. 1997.

⁵ Jelen protokoll nem törekszik a hazai szakirodalmak teljes körű számbavételére. A további jegyzetekben hivatkozott műveken túl, a teljesség igénye nélkül, további ajánlott irodalom: Bagdy E.–Kövi Zs.–Mirnicz Zs. 2014.; Balogh L. 2000., Balogh L. 2004., Balogh L. 2005., Balogh L. 2006., Balogh L. 2007.; Balogh L.–Herskovits M. 1993.; Balogh L.–Herskovits M.–Tóth L. 2000.; Duró Zs. 2006., Duró Zs. 2008.; Feuerstein, R.–Tannenbaum, A. J. 2002.; Mönks, F. J. 2002.; Gefferth É. 2004.; Gyarmathy É. 2003a, Gyarmathy É. 2003b, Gyarmathy É. 2006., Gyarmathy É. 2007., Gyarmathy É. 2010.; Herskovits M. 2002.; Ranschburg J. 1989.

sát javasoljuk: *Tehetségesnek azok tekinthetők, akik átlagon felüli általános és/vagy valamely területen megjelenő speciális képességgel, a feladat iránti tartós és stabil motivációval, valamint magas szintű kreativitással rendelkeznek. Ezek eredőjeként magas szintű teljesítményre képesek az élet valamely tevékenységi területén.*

A tehetség kibontakozásához szükség van a szűkebb (család, társak) és a tágabb (iskola, társadalom) szociális tér támogatására, segítő közreműködésére.

Betts–Neihart⁶ a tehetséges gyermek/tanuló jellemző típusait írták le, ezzel a személyiség szintjén egészítve ki a modelleket. Az alábbiakban röviden összefoglaljuk a típusok jellemzőit.

A típusleírások végén néhány, az azonosításhoz lényeges információt adó eszközt emeltünk ki. Megjegyeznénk, hogy a tehetség kritériumainak (átlag feletti általános és/vagy speciális képesség, feladat iránti elkötelezettség, kreativitás) meg kell felelniük. A típusok azonosítása ezután következik, megkönnyítve a tehetséggondozás irányának, összetevőinek meghatározását.

1. típus: a sikeres

Azok a tanulók tartoznak ebbe a csoportba, akiket elsősorban az iskolai tanulmányaikban elért teljesítményük alapján azonosítanak. Tehetségük a viselkedés, az érzelmek és a szükségletek mentén egy tanult rendszernek tekinthető. Érzelmileg szorosan kötődnek szüleikhez és tanáraikhoz, jól tanulnak, és képesek magas pontszámokat elérni a teljesítménytesztekben.

Ritkán vagy szinte sosem okoznak problémát magatartásukkal, mert könnyen követik a szülők és a tanárok elvárásait. Életkorhoz vagy osztályfokhoz kapcsolódó tantárgyteszteknek, tantárgyakat érintő tanulmányi eredményeknek, versenyeredményeknek, a képesség-teljesítmény diszkrepancia elemzését lehetővé tevő komplex feladatokat tartalmazó intelligencia teszteknek, ezen túl a tanári kérdőíveknek van szerepe a típus azonosításában.

2. típus: az ellenszegülő

Fő erősségük a divergens gondolkodás, magas szinten kreatívak. Nem, vagy csak nehezen tudnak beilleszkedni a rendszerbe, gyakran kerülnek konfliktusba otthoni és iskolai környezetükkel, kevés elismerést, jutalmat kapnak, önértékelési problémákkal küzdenek. El nem ismert kreativitásuk következtében negatív énképpel rendelkeznek. Fokozottan szükséges számukra a komplex segítségnyújtás, hajla-

---

⁶ Betts, G.–Neihart, M. 1988.

mosak a lemorzsolódásra. Azonosításukban hangsúlyosak a kreativitás tesztek, a viselkedési kérdőívek, a szülői, pedagógusi kérdőívek és a motivációelemzés.

3. típus: a rejtőzködő

Általában középiskolás tanulókra jellemző ez a típus. Ebben a korban a kortárs közösséghez való tartozás igénye olyan erősen jelentkezik náluk, hogy felhagynak korábbi, szenvedélyes érdeklődésről árulkodó tevékenységeikkel. Valamely iskolai tantárgy iránt már megmutatkozó intenzív érdeklődésüket vagy kreatív megnyilvánulásait elleplezik, és úgy tűnik, mintha radikális átalakuláson esnének át. Az elleplezésből fakadó változás miatt tanáraikkal, szüleikkel konfliktusba kerülhetnek. Ezek a fiatalok ellenállnak a tehetségfejlesztő programokban való részvételnek, javukra szolgál, ha időt kapnak. Esetükben fontos a nyomon követés és a személyiségfejlesztő csoportokban való részvétel. Azonosításukban félrevezető, ha a tanulmányi eredményükre vagy az iskolai versenyeken elért eredményeikre támaszkodunk. A rejtőzködő típushoz tartozó tanulók tehetségének felismerésében a komplex feladatokat tartalmazó intelligenciatesztek, az iskolai dolgozat eredményeitől gyakran különböző eredményeket felmutató képességfelmérő tesztek, a központi felmérések és a tantárgytesztek adhatnak iránymutatást. Fontos lehet, ha tehetségazonosítást célzó strukturált megfigyelési szempontsort tölt ki a szülő a gyermekéről, a tanuló önmagáról és néhány tanára róla.

4. típus: a lemorzsolódó

A lemorzsolódó tehetségek érdeklődési köre gyakran kívül esik a tanterv vagy az iskola pedagógiai programjának területén. A szinte elkerülhetetlenül jelentkező iskolai kudarcok megerősítik ezt a tanterven kívüli aktivitást. Az iskola irrelevánsnak, olykor ellenséges közegnek tűnik számukra. Dühösek a felnőttekre, mert az iskolai rendszer követelményei és lehetőségei nem találkoznak a szükségleteikkel, sok éven át elutasítást kapnak. Felső tagozatos koruktól hajlamosak a lemorzsolódásra (sok hiányzás, kimaradás). Mivel nagyon alacsony az önértékelésük, védekező stratégiákat építenek ki. A tradicionális tehetséggondozó programok esetükben nem eredményesek, helyett egy olyan felnőttel kell szoros munkakapcsolatba kerülniük, akiben megbíznak. Azonosításuk sok esetben későn történik meg, esetükben különösen fontos a tehetségazonosító eszközök alkalmazása. A típus azonosításában a pedagógusi kérdőívek, a személyiségvizsgáló eljárások adhatnak kiindulópontot.

5. típus: a kettős különlegességgel rendelkező tehetség

Olyan tehetség, aki testi vagy érzelmi akadályozottsággal rendelkezik, illetve tanulási zavarral vagy nehézséggel küzd. Nagy számban maradnak ki a tehetségazonosításból és az ehhez kapcsolódó programokból, mert nem tűnnek tehetségesnek az iskolában. Gondatlan, rendezetlen a kézírásuk, rendbontó viselkedésük következtében nehézséget okoz számukra, hogy befejezzék az iskolai feladataikat. Sok eset-

ben nem tehetséggondozásba, hanem fejlesztő programokba kerülnek (utazó pedagógiai, fejlesztő pedagógiai szolgáltatás).⁷

A kettős különlegességgel rendelkező gyermekek/tanulók azonosítására hazánkban is indultak kutatások⁸. Esetükben speciális, különleges élethelyzet is azonosítható a tehetség mellett. Ez lehet:

- szociokulturális helyzet (az iskolai teljesítményben és/vagy a magatartásban megnyilvánuló problémák elfedik a különféle területeken létező kiemelkedő képességeket, az alacsony SES beszámítolásának mellőzése téves képesség- és teljesítményazonosítást eredményez),
- etnikai-nemzetiségi helyzet (nyelvi problémák elfedik a magas szintű fogalmi gondolkodás fennállását vagy a nonverbális területeken megnyilvánuló kiemelkedő képességeket),
- neurológiai eltérések (magas képességű autizmus, ADHD, diszlexia, diszkalkulia, diszgráfia),
- viselkedési és érzelmi sajátosságok (ADHD, oppozíciós viselkedési zavar, társas beilleszkedési problémák),
- érzékszervi – mozgásos eltérések,
- tanulási nehézségek.⁹

Ezek a gyermekek/tanulók más utakon is megjelennek a szakszolgálati rendszerben a szakértői bizottsági munka és a nevelési tanácsadás feladatellátása során.

6. típus: az önálló tanuló

Az önálló tanulók egy részét szüleik már nagyon korán, kisgyermekkorban is képesek észlelni az otthon megnyilvánuló viselkedésük alapján. Ezek a gyerekek iskolá-

⁷ További tájékozódáshoz ajánljuk: B. Trefil E.–Herskovits M. 2013.

⁸ A Magyar Génius Program, a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége (MATEHETSZ) és a Nevelési Tanácsadók Egyesülete által 2012-ben készült egy szakmai ajánlás, amely a III. és IV. fejezetében foglalkozik a kettős különlegességű gyermekek/tanulók csoportjával, tehetséggondozásuk sajátosságaival. Címe: Felhívás a TÁMOP-3.4.5-12-2012-0001 azonosító számú „Tehetséghidak Program” című kiemelt projekt Sajátos Nevelési Igényű Gyermekek tehetségfejlesztése alprojekt keretében megvalósuló „Az Én Gyermekeim is Tehetőséges” Programsorozat. 11. számú melléklet.

⁹ Ruban, L. M.–Reis, S. M. 2009.

ba lépve hatékonyan dolgoznak az iskolarendszer feltételei között, ugyanakkor nem az iskolai követelménynek kívánnak eleget tenni, hanem egy önmaguk által elképzelt rendszer szerint működnek és dolgoznak, miközben képesek könnyedén megfelelni az iskolai elvárásoknak. Erős, pozitív önértékeléssel rendelkeznek, sikeresek. Az elért eredményeik miatt azokon a területeken is pozitív figyelmet és támogatást kapnak, amelyek nem esnek egybe az iskolai tantervvel. Gyakran rendelkeznek vezetői tulajdonságokkal, függetlenek és önszabályozók, biztonsággal tervezik meg tanulmányi és személyes (szocio-emocionális) céljaikat. Könnyedén és találóan képesek kifejezni érzéseiket, céljaikat, szükségleteiket. A típus azonosításában jó irányt adnak a gyermek/tanuló által készített munkák, versenyeken elért helyezések, az ezeket alátámasztó, megerősítő tanári kérdőívek.

2.2. A protokoll definíciója

A kiemelten tehetséges gyermekek/tanulók gondozásának pedagógiai szakszolgálati tevékenységi területére kifejlesztett protokoll leírja a szakszolgálati keretek között folyó tehetségazonosítás és tehetséggondozás folyamatát, az eltérő szakképzettségű tehetséggondozó koordinátorok kompetenciáit, az intézményi feladatból való részt vállalásuk kereteit.

A szakszolgálatban folyó kiemelten tehetséges gyermekek/tanulók gondozása és a tehetséggondozó koordinátor feladatai jól elkülöníthetők a nevelési-oktatási intézmények, illetve az egyéb, tehetségüggyel foglalkozó szervezetek feladataitól.

A tehetséggondozás szakszolgálati intézményi feladatai (15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet a pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről, 30. § (1)):

- korai tehetségfelismerés, tehetségazonosítás, amelynek során a tehetség életkori megjelenését figyelembe kell venni,
- a tehetséges gyermek személyiségfejlődésének támogatása, szükség esetén további megsegítésre irányítás,
- önismereti csoport szervezése és vezetése a tehetséges gyermekek részére,
- tanácsadás, támogatás a szülőnek,
- konzultáció a pedagógus részére, közös tehetség-tanácsadási fórum szervezése,
- a tehetségazonosítás, a tehetséggondozás feladatát ellátó pszichológus szakmai kapcsolatot tart a feladatellátási körzetében működő tehetségfejlesztő programok vezetőivel és az

- iskolapszichológussal, óvodapszichológussal,
- javaslatot tesz a tanuló számára a tehetségprogramba történő bekapcsolódásra,
- kimeneti mérések elvégzése.

A tehetséggondozó koordinátor az a szakszolgálati tagintézményben dolgozó szakember – pedagógiai (óvoda- és iskolapszichológiai) szakpszichológus vagy tanácsadó szakpszichológus képzettséggel, illetve pedagógus, tehetségfejlesztés szakirányú képzettséggel –, aki a 15/2013. (II.26.) EMMI rendeletben a kiemelten tehetséges gyermekek/tanulók gondozása során a tehetséggondozó koordinátor számára meghatározott feladatokat végzi, és részt vállal a tehetséggondozás szakszolgálati intézményi feladataiból. Feladatát nem egyéb szakszolgálati területhez integráltan látja el, hanem önállóan kapcsolódik a szakszolgálati tagintézmény-vezetőhöz.

A tehetséggondozó koordinátor speciális feladatai (15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet a pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről, 30. § (2)):

- a tehetségfejlesztő műhelyek vezetői számára konzultációs lehetőség biztosítása,
- kapcsolat tartása a nevelési-oktatási intézmények iskola- és óvodapszichológusaival,
- kapcsolat tartása a Nemzeti Tehetségponttal,
- a Nemzeti Tehetségügyi Adatbázis¹⁰ ismerete/figyelemmel kísérésére,
- a Nemzeti Tehetség Program pályázati kiírásainak ismerete/figyelemmel kísérésére,
- az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézetben működő Nemzeti Tehetségfejlesztési Központtal való kapcsolattartás.

A fentiekből adódóan további feladata:

- a különböző intézményi szakemberekkel történő kapcsolattartás, együttműködés tankerületi szinten (pl. a nevelési-oktatási intézmények tehetséggondozó koordinátorai, a tehetségfejlesztő tanárok, mentorpedagógusok) – hálózatépítés,

---

¹⁰ A jogszabályban említett adatbázis a protokoll megjelenésekor még nem volt elérhető.

- a szakszolgálaton belüli szakemberekkel történő kapcsolattartás, együttműködés (iskola- és óvodapszichológia koordinátora, továbbtanulási, pályaválasztási tanácsadó),
- a szakszolgálati tehetséggondozó koordinátorok országos kapcsolatrendszerének kiépítésében való szerepvállalás.

A tehetséggondozó koordinátor aktívan részt vállal a tehetséggondozás intézményi feladataiban. Pszichológus szakképzettség esetén a feladatokat önállóan látja el, amíg erre a tehetséggondozásba kerülő gyerekek létszáma lehetőséget ad. Pedagógus szakképzettség esetén a tagintézmény-vezető kijelöli az intézményi szintű feladatokban részt vevő szakpszichológus(oka)t, meghatározza kapcsolódó feladatai(ka)t. A tehetséggondozó koordinátorral való együttműködésük formáit a munkaköri leírásokban rögzíti.

A kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók pedagógiai szakszolgálati feladatainak ellátására kidolgozott protokoll legfontosabb strukturális elemei:

- a kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók gondozásával kapcsolatos szakszolgálati tevékenység célcsoportja,
- a munkavégzés infrastrukturális feltételei, eszközszükséglete,
- a kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók gondozásában résztvevők (tehetséggondozó koordinátor, pszichológus) szakmai, személyes és szociális kompetenciái,
- a kiemelten tehetséges gyermekek/tanulók gondozásának folyamatmodellje,
- a tehetséggondozó koordinátor szakmai és szakmaközi kommunikációjának folyamatszabályozása,
- a kiemelten tehetséges gyermekek/tanulók gondozásában részt vevő szakemberek (tehetséggondozó koordinátor, a tehetségazonosítás, a tehetséggondozás feladatát ellátó pszichológus) szakmai munkájának minőségellenőrzése,
- a kiemelten tehetséges gyermekek/tanulók gondozásában részt vevő szakemberek adminisztrációs/dokumentációs kötelezettségei.

Összefoglalva: a szakszolgálatok tehetséggondozó koordinátora – szakképzettségén alapuló szakmai kompetenciájának megfelelően – részt vállal a kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók gondozásának intézményi feladataiban, a tehetséges gyermekek azonosításában, nyomon követésében, koordinálja és szervezi a tagintézményi szintű tehetséggondozást. Kapcsolatot tart a szakszolgálat ellátási

területén működő oktatási-nevelési intézmények szakembereivel, a tehetséggondozással foglalkozó intézményekkel, az országos tehetséggondozó hálózattal és a szakszolgálaton belül a tehetséggondozásban érintett szakemberekkel (pl.: pszichológus, fejlesztő pedagógus, szakértői bizottság vezetője).

3. A kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók pedagógiai szakszolgálati tevékenységi területének célcsoportjai

A szakszolgálati ellátásban a célcsoportot azok a személyek képezik, akik alanyai vagy részesei az ellátás folyamatának. Az ellátást kezdeményező, az ellátásban részt vevő, ahhoz kapcsolódó valamennyi személy a gyermekkel/tanulóval való közvetlen kapcsolata révén részese lehet a szolgáltatásnak, az ellátás folyamatában szerepük, feladataik változhatnak.

A kiemelten tehetséges gyermekek/tanulók szakszolgálati feladaton belüli gondozása során a következő célcsoportok határozhatók meg:

- **A nevelési-oktatási intézménybe járó gyermekek/tanulók**

A nevelési-oktatási intézménybe járó gyermekek/tanulók ((3)–5–16 éves kor között, illetve az oktatás befejezéséig, SNI esetén 23 éves korig) a pedagógusok, szülők, gyermek-, ifjúság-, és családvédelmi szakemberek jelzése alapján kerülhetnek a szakszolgálat és a tehetséggondozó koordinátor látóterébe. A vizsgálatok, interjúk, majd a szükséges konzultációk után megtörténik a jogosultság megállapítása, majd a kiemelten tehetséges gyermek/tanuló esetében tehetséggondozó programokban való részvételt javasol a tehetséggondozó koordinátor, amit kiegészíthet az egyéni vagy csoportos tanácsadásban, személyiségfejlesztő csoportban való részvétel is. A tehetséggondozásra jogosult gyermek eredményeinek, fejlődésének nyomon követése tankötelezettségének teljesítése során folyamatos.

- **A nevelési-oktatási intézmények tehetséggondozásban részt vállaló pedagógusai**

A tehetséggondozás nem minden esetben működik szervezett formában, tehetséggondozó műhely keretében. Vannak olyan intézmények, ahol szórványosan, egy-egy elhivatott pedagógus foglalkozik a tehetséges gyerekekkel. Ezekben az esetekben az elszigetelt tehetséggondozó pedagógusok, szaktanárok is célcsoportot képeznek. A szakszolgálati tehetséggondozó koordinátor tanácsadással segíti munkájukat, együtt – a rendelkezésére álló adatbázist felhasználva – segíti ezeket a pedagógusokat abban is, hogy tehetséggondozó szakmai közösséghez csatlakozhassanak.

- **A tehetséggondozásban részt vevő gyermekek szülei**

A tehetség kibontakozásához nélkülözhetetlen a támogató, együttműködő szülői háttér. A kapcsolattartás a tehetségazonosítás során kezdődik, majd az egyéni/cso-

portos szülőtanácsadás, illetve a tehetséges gyermek/tanuló nyomon követése során folytatódik.

- **A tankerületi/megyei szintű szakértői bizottság vezetője**

A kettős különlegességű tehetség azonosítása során a tehetséggondozó koordinátor egyeztető, konzultációs munkát folytat a szakértői bizottság vezetőjével. Rendszeresen konzultál a gyermekek előrehaladásával kapcsolatban.

- **Az intézményi szintű tehetségazonosításban, tehetséggondozásban részt vállaló pszichológus, fejlesztőpedagógus**

A tehetséges gyermekekkel történő foglalkozásba bekapcsolódó szakszolgálati szakemberek egyaránt részt vehetnek az azonosítás és a gondozás folyamatában. Tapasztalataikat, eredményeiket a nyomon követés során mindenképpen fel kell használni.

- **A pályaválasztási tanácsadást végző szakember**

A tehetséggondozásban részt vevő gyermekek továbbtanulása, pályaválasztása fontos fordulóponthoz. A tehetséggondozással foglalkozó koordinátor javasolhatja a pályaválasztási tanácsadásban való részvételt. Kapcsolatot tart, konzultációt folytat a pályaválasztási tanácsadást végző szakemberrel.

3.1. A tehetséggondozó koordinátor feladataihoz kapcsolódó célcsoportok

- **A tehetségfejlesztő műhelyek vezetői**

A tehetségfejlesztő műhelyek többféle intézménytípusban, szervezeti formában működhetnek, a tehetséggondozó koordinátor feladata ezek tankerületi szintű feltérképezése, számukra konzultációs lehetőség biztosítása. A tehetségműhelyek vezetői lehetnek megfelelő szakon végzett pedagógusok, művésztanárok, művészek, edzők, az adott tehetségterület kimagasló egyéniségei, mentorai. A tehetségműhely működhet köznevelési intézményben, alapítvány, egyesület szervezésében, magánkezdemenyezésben, közművelődési intézményben. A közvetlen célcsoport a műhely vezetője, akinek a munkáját a szakszolgálati tehetséggondozó koordinátor konzultációs lehetőség biztosításával segíti. A konzultáció keretében tájékoztatást ad pályázati lehetőségről, információt nyújt a tehetséggondozással kapcsolatos kérdésekben. A műhelyek vezetőin keresztül kapcsolatot tart a tehetséggondozásban részt vevő pedagógusokkal. Pszichológusként a műhely bemeneti és kimeneti mérésének elvégzésével/megszervezésével segíti a tehetséggondozó műhelyben folyó munkát. Ezt a munkát megelőzi, kiegészíti a tankerületi tehetségfejlesztés teljes körű feltérképezése. Ennek során célszerű egy olyan területi adatbázist készíteni,

ami tartalmazza a tehetséggondozással foglalkozó intézményeket, szervezeteket, ezen belül a tehetséggondozással foglalkozó szakembereket, a tehetségirányokkal együtt. Folyamatos karbantartása, kiegészítése segíti a tehetséggondozó koordinátort a tehetséges gyermek/tanuló megfelelő helyre való irányításában. Az adatbázis a kettős különlegességű gyermekek/tanulók esetében a szükséges kiegészítő fejlesztésekhez is támpontot adhat.

- **A nevelési-oktatási intézmények iskola- és óvodapszichológusai**

A nevelési-oktatási intézmények a tehetséges gyermekek/tanulók tehetségfejlesztésének legfontosabb bázisai. Az intézményekben dolgozó iskola- és óvodapszichológusok részt vállalhatnak a tehetségazonosításban, a tehetséggondozásban, a pedagógusokkal és a szülőkkel való közvetlen munkában. Segíthetik a tehetséges gyermekek személyiségfejlődését, bekapcsolódhatnak a kettős különlegességű tehetségek gondozásába. Ennek a munkának a koordinálása, szervezése, nyomon követése a tehetséggondozó koordinátor feladata.

- **Nemzeti Tehetségpont**

A Nemzeti Tehetségpont, mint a MATEHETSZ (Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége) szervezeti egysége jelenik meg a tehetséggondozó koordinátor munkájában. A MATEHETSZ kapcsolatot tart a tehetségpontokkal.

- **Az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézetben működő Nemzeti Tehetségfejlesztési Központ**

Az OFI-ban (Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet) működő Nemzeti Tehetségfejlesztési Központ (NTFK) ellátja az oktatási ágazat tehetségfejlesztési feladatainak tartalmi és módszertani koordinációját; feltárja, fejleszti a tehetséggondozás központi programjait.

A Nemzeti Tehetség Program (NTP) pályázati kiírásainak ismerete/figyelemmel kísérése és a megfelelő időben történő információ-szolgáltatás, segítségnyújtás is a tehetséggondozó koordinátor feladata. A Nemzeti Tehetség Program pályázati kiírásai lehetőséget adnak a tehetséggondozással foglalkozó intézményeknek, szervezeteknek, hogy fejleszthessék eszköztárukat, kiteljesíthessék lehetőségeiket.

4. A kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók gondozásában résztvevő szakszolgálati munkatársak kompetenciái

A 15/2013. (II.26.) EMMI rendelet 6. számú melléklete rendelkezik a pedagógus-munkakörben foglalkoztatottak végzettségi és szakképzettségi követelményeiről. A kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók gondozása szakszolgálati feladatellátásához, pedagógus munkakörben a tehetséggondozó koordinátort nevezi meg, aki lehet pedagógiai (óvoda- és iskolapszichológiai) szakpszichológus, tanácsadó szakpszichológus, vagy pedagógus, tehetségfejlesztő szakirányú képzettséggel. A tehetséggondozó koordinátori feladat leírásakor a konzultáció, kapcsolattartás, figyelemmel kísérés – szakképzettségtől függetlenül – egyértelmű kompetenciákat igényel az érintett szakemberektől. Eltérés az intézményi szintű tehetséggondozási feladatok ellátásában lehet, lényegében ott is a három – már előzőekben említett – részterületen (tehetségazonosítás során a tesztek felvétele és értékelése, a személyiség fejlődésének támogatása, az önismereti csoport szervezése és vezetése) van szükség pszichológus közreműködésére, ha a tehetséggondozó koordinátor pedagógus szakképzettségű. Strukturált gyakorlatokat tartalmazó, tréning jellegű, készségfejlesztő, önismeretet növelő csoportot pedagógus is vezethet, önállóan is. A szabad interakciós önismereti csoportot, illetve a pszichodramatikus elemeket tartalmazó csoportot csak megfelelő előképzettséggel rendelkező pszichológus vezethet. Pedagógus csoportvezető esetén is javasolt a folyamatos konzultáció pszichológus kollégával.

Roe¹¹ definíciója szerint a kompetencia „egy feladat vagy szerep megfelelő ellátásához szükséges tanult képesség.” Roe szerint a személy jellemzői (biológiai tényezők, személyiség, képességek) és az oktatás során megszerzett tudás, készségek, attitűdök alakítják ki a kompetenciákat.

Az elsődleges kompetenciák a szakmai kompetenciák, amelyek a szakmai tudásra és gyakorlatra vonatkoznak, területspecifikusak, a szakmai szakképzettség megszerzéséhez kapcsolódnak. Roe az elsődleges kompetenciákat elsősorban a pszichológus szakemberek szempontjából értelmezi, összefoglalása azonban jól hasznosítható a pedagógus képzettségű tehetséggondozó koordinátorok esetében is.

Az 1. számú táblázatban az elsődleges kompetenciákat tekintjük át, alapul véve és a szakszolgálati tehetséggondozás folyamatára átdolgozva Roe munkáját.

---

¹¹ Roe, R. A. 2002.

1. táblázat Elsődleges kompetenciák a tehetséges gyermekek, tanulók gondozása során

Elsődleges kompetenciák	Tartalmi leírások
Célmeghatározás	
1. Szükségletanalízis	Adatgyűjtés, a leendő kliensek azonosítása (szűrés, jelzések fogadása). A kliens szükségleteinek tisztázása és elemzése.
2. Célkitűzés	Cél (tehetségazonosítás, tehetséggondozás) felajánlása és annak megvitatása. Célok kitűzése és a kritériumok meghatározása.
Felmérés	
3. Az egyén felmérése	Interjú (klienssel, szülővel, pedagógussal), tesztek, kérdőívek, checklistek, szükség esetén megfigyelés oktatási/nevelési környezetben (komplex képesség- és személyiségtesztek alkalmazásához pszichológus képzettség szükséges).
4. A csoport felmérése	Csoportos interjú, osztálymegfigyelés, szerepelemzés amennyiben erre szükség van.
5. A szervezet felmérése	A nevelési-oktatási intézményben a tehetséggondozáshoz kapcsolódó programok felmérése, elemzése, kommunikációelemzés, teljesítményértékelés.
6. A helyzet felmérése	A családi, iskolai/óvodai környezet felmérése.
Szolgáltatás/termék fejlesztése	
7. Szolgáltatás vagy termék meghatározása és követelményanalízis	Tesztek, interjúk, felmérések, kérdőívek használata, tehetséggondozó és tanácsadó programok tartása (képesség- és személyiségtesztek kifejlesztéséhez pszichológus képzettség szükséges).
8. Szolgáltatás vagy termék tervezése	A fent említett termékek tervezése és adaptációja (képesség- és személyiségtesztek tervezéséhez pszichológus képzettség szükséges).
9. Szolgáltatás vagy termék tesztelése	A megfelelőség, a reliabilitás és a validitás vizsgálata (pszichológus szakképzettség esetén).
10. Szolgáltatás vagy termék értékelése	Hasznosság, klienselégedettség, felhasználóbarát jellemzők és a költségek vizsgálata.
Intervenció	
11. Intervenció tervezése	A tehetségazonosítási és a tehetséggondozási folyamat elemeinek összeállítása.
12. Direkt személyorientált intervenció	Tehetséggondozó programok, egyéni tanácsadás, csoportos tanácsadás, személyiségfejlesztés, önismereti csoport.

1. táblázat Elsődleges kompetenciák a tehetséges gyermekek, tanulók gondozása során	
Elsődleges kompetenciák	Tartalmi leírások
13. Direkt situációorientált intervenció	Új eszközök, módszerek, eljárások bevezetése. Javaslattétel az oktatási/nevelési környezet módosítására.
14. Indirekt intervenció	Tanácsadás, képzés szülőnek, partnernek, személyzetnek, tehetséggondozó műhelyek munkatársainak.
15. Szolgáltatás vagy termék alkalmazása	Tehetségazonosítás, tehetséggondozás, tanácsadás módszereinek bevezetése.
Értékelés	
16. Értékeléstervezés	A tehetségazonosítási és tehetséggondozási folyamat értékelésének terve.
17. Mérés-értékelés	A produktivitás, a hatékonyság kritériumainak mérése.
18. Értékelés elemzése	Az azonosítás és a tehetséggondozás hatékonyságának mérése (utánkövetés).
Információ	
19. Visszajelzés adása	Visszajelzés (írásban és/vagy szóban) a gyermekeknek, tanulóknak, a szülőknak és a pedagógusoknak.
20. Összefoglaló elemzés készítése	A felmérésekről, tervezett termékekről, megvalósult folyamatokról és értékelésekről szóló összefoglalók.

A másodlagos kompetenciák olyan készségek, melyek lehetővé teszik, hogy a szolgáltatás (függetlenül annak típusától) eljusson annak igénybe vevőjéhez.

Bertram és Roe nyolc területfüggetlen, másodlagos kompetenciát határoz meg¹²:

- szakmai stratégia (a helyzetnek és a saját kompetenciáknak megfelelő probléma-megoldási mód kiválasztása),
- folyamatos szakmai fejlődés,
- szakmai kapcsolatok (kialakítása és fenntartása),
- kutatás és fejlesztés (új termékek és szolgáltatások előállítás),
- marketing és értékesítés,
- ügyfélmenedzsment (kliensekkel való kapcsolat kialakítása, fenntartása, igényeik feltérképezése),

¹² Torda Á.–Nagyné Réz I. 2014. *Alapprotokoll*.

- praxismenedzsment (a szolgáltatás fejlesztése),
- minőségbiztosítás.

- **Szakmai stratégia (a helyzetnek és a saját kompetenciáknak megfelelő probléma-megoldási mód kiválasztása)**

A tehetséggondozó koordinátor szakmai stratégiája szakmai kompetenciáinak megfelelően változik (a szakmai kompetenciákat a szakképzettség határozza meg). Átlátja a tehetségfejlesztés folyamatát és struktúráját, ennek megfelelően alakítja külső és belső kapcsolatait.

- **Folyamatos szakmai fejlődés**

Pedagógus szakképzettség esetében

A tehetségfejlesztő szakiránnyal rendelkező pedagógus előzetesen felderíti saját erősségeit, gyengeségeit. Átgondolja saját lehetőségeit, a továbbfejlődés irányát. Képezi magát a tehetség-felismerési folyamatok felépítésében, értelmezésében. Megismeri a tehetséggondozáshoz kapcsolódó szakszolgálati feladatellátási területeket. Áttekinti a gyermek/tanuló útját a szakszolgálati rendszerben, kapcsolódási felületeit a tehetségazonosítással, fejlesztéssel. Fokozott körültekintéssel jár el a kettős különlegességű gyermekek/tanulók esetében.

Pszichológus szakképzettség esetében

A pedagógiai vagy tanácsadói szakiránnyal rendelkező pszichológus előzetesen áttekinti saját erősségeit és gyengeségeit. Átgondolja saját lehetőségeit, a továbbfejlődés irányát. Ismereteket szerez a tehetségügy országos szerkezeti elemeiről, a rendszer sajátosságairól. Áttekinti és alkalmazza a pedagógiaileg adekvát tehetség-felismerési módszereket, az információszerezés neveléstudományi módszereit.

- **Szakmai kapcsolatok (kialakítása és fenntartása)**

Erősíti intézményi szakmai kapcsolatait (pályaválasztási tanácsadásban, megyei/tankerületi szakértői bizottságban, nevelési tanácsadás feladatellátásában dolgozó szakemberekkel valamint a szakszolgálat iskola-, óvodapszichológus koordinátorával). A szakszolgálati feladatellátás keretében együttműködik a gyermekek/tanulók tehetségfejlesztése érdekében a felsorolt szakemberekkel. Felveszi a kapcsolatot

a nevelési-oktatási intézmények óvoda- és iskolapszichológusaival, az intézményi tehetséggondozó koordinátorokkal, mentortanárokkal.

- **Kutatás és fejlesztés (új termékek és szolgáltatások előállítása)**

A tehetséggondozó koordinátor rendszerezi a rendelkezésére álló vizsgálati eredményeket, a tehetségazonosítás és a tehetséggondozás, valamint a nyomon követés során keletkező egyéb adatokat, információkat. Összefüggéseket, tendenciákat keres, azonosít, ezek alapján módosítja a rendelkezésére álló kérdőíveket. Munkájáról tájékoztatást ad a tehetségazonosításban részt vevő kollégáinak.

- **Marketing és értékesítés**

Megismerteti munkáját partnereivel, munkakörét a törvényi szabályozásnak és a munkaköri leírásának megfelelően felépíti, megtölti tartalommal. Lehetőséget keres arra, hogy tankerületi és országos szinten a látókörébe került tehetséges gyermekek/tanulók megmutathassák előrehaladásukat.

- **Ügyfélmenedzsment (kliensekkel való kapcsolat kialakítása, fenntartása, igényeik feltérképezése)**

A szakszolgálati ellátásban, az egyéb köznevelési intézményeknél, területi tehetségügyi szervezeteknél, országos szinten felálló intézményrendszerrel menedzsment munkakörét, ügyel a minőségi szakmai kapcsolatok kialakítására, partnerei igény- és elégedettség-felmérésére.

- **Praxismenedzsment (a szolgáltatás fejlesztése)**

A tehetséggondozó koordinátor munkaterületének fejlesztésére törekszik. Munkájába beépíti a partneri visszacsatolásokat, így egyre magasabb szinten létrejövő standardizált folyamatok jelennek meg. Ennek során a jól működő rendszerelemeket összegyűjti, elemzi, új eljárásokat, módszereket épít fel.

- **Minőségbiztosítás**

A tehetséggondozó koordinátor munkája során törekszik a magas színvonalú munkavégzésre. Kapcsolódik az intézményi minőségbiztosításhoz, ennek során közreműködik a területét érintő folyamatszabályozásban, a partneri igények, elégedettség vizsgálatában, a szervezet önmonitorozásában, hatékonyságnövelő cézzal történő változáskezelésben.

5. A kiemelten tehetséges gyermek, tanuló pedagógiai szakszolgálati feladatainak ellátáshoz szükséges infrastruktúra

A szakszolgálati rendelet a tehetséggondozó koordinátorok létszámát járási hatókörű tagintézményenként egy főben határozza meg. A munkavégzéshez szükséges infrastruktúrát ezért tagintézményi szinten szükséges biztosítani.

5.1. A tehetséggondozó koordinátor által használt helyiségek

Vizsgáló, interjúszoba: Bár a tehetséggondozó koordinátornak a szakszolgálati rendelet nem rögzít külön helyiséget, célszerű a lehetőségekhez mérten önálló szobáról gondoskodni. A munka része a célcsoportok tagjaival való személyes megbeszélés, esetenként vizsgálatok végzése, ami megkívánja, hogy a tehetséggondozó koordinátor saját szobával rendelkezzen. A helyiséget célszerű többfunkciósra berendezni, így itt végezhető a tehetséggondozó koordinátor adminisztrációs feladatai, a vizsgálatok, az esetmegbeszélések, konzultációk, csoportok stb. Ezt a szobát a tehetséggondozásban részt vevő más szakemberek is használhatják.

Csoportszoba: A csoportos tanácsadás, személyiségfejlődést elősegítő csoportok, szülőcsoportok, szakmai konzultációk tartására alkalmas szoba, ahol a szakszolgálat intézményi tehetséggondozó munkája is folyhat. Amennyiben a vizsgálószoba kellő nagyságú, a két funkció összevonható.

A tehetséggondozó koordinátor nem kizárólag a szakszolgálat tagintézményében végzi munkáját. Tevékenysége során utazik, nevelési-oktatási intézményeket keres fel. Előfordulhat, hogy a tankerület adottságai miatt az interjúkat, vizsgálatokat külső helyszínen végzi, ekkor törekedni kell a munkavégzéshez szükséges minimális feltételek megteremtésére, ehhez a nevelési-oktatási intézmény vezetőinek közreműködését kell kérni.

A helyiségek bútorzata: A tehetséggondozó koordinátori szoba berendezésekor törekedni kell a nyugodt, bizalmas légkör kialakításának lehetőségére, így az íróasztal és a székek mellett célszerű az interjúhoz szükséges bútorokról is gondoskodni. A tehetséggondozó koordinátor különböző életkorú gyermekekkel/tanulókkal dolgozik, így szükséges a részükre alkalmas székek és asztalok biztosítása is.

Informatikai eszközök: a tehetséggondozó koordinátor számára nélkülözhetetlen eszköz a számítógép (célszerű a helyhez nem kötött laptop), az internetcsatlakozás, a nyomtató, a fénymásolási lehetőség. Mivel a tehetséggondozó koordinátor mun-

kájának fontos részét képezi a különböző intézményekkel való kapcsolattartás és a szervezés, hasznos lehet számára az intézményben biztosított mobiltelefon.

5.2. A tehetséggondozó koordinátor munkájához szükséges eszközök

- A tehetséggondozó koordinátori munka során leggyakrabban használt módszer a strukturált beszélgetés, melynek nincs eszközigénye.
- A tesztek használatára pszichológus képzettséggel rendelkező szakemberek jogosultak (intelligenciatesztek, kreativitástesztek, esetlegesen szükséges kiegészítő teljesítménytesztek, személyiségtesztek). Amennyiben a tehetséggondozó koordinátori feladatokat pedagógus szakképzettségű kolléga látja el, a tagintézmény vezetőjének feladata, hogy a jelentkező vizsgálati igények kielégítéséről és a kapcsolódó szakvélemények elkészítéséről pszichológus kollégák bevonásával gondoskodják. A tehetségazonosítás során kizárólag korszerű, hazai mintára standardizált tesztek lehet alkalmazni.

5.2.1. A tehetségazonosítás során alkalmazható tesztek, eljárások, kérdőívek

A komplex képesség- és személyiségtesztek pszichológus-kompetenciát igénylő eljárások. A kreativitástesztek és a képességvizsgáló eljárások, személyiségvizsgáló kérdőívek pedagógus szakképzettséggel is felvehetőek, az eredmények értelmezéséhez azonban minden esetben pszichológus közreműködése szükséges.

Intelligenciatesztek	WISC-IV, Woodcock-Johnson, WAIS, IST 2000R, CTONI-2, GAT
Kreativitástesztek	Torrance tesztek a kreativitás mérésére ¹³ , Tóth-féle kreativitásbecslő skála (TFKB), Barkóczi-Klein-féle feladatsor
Képességvizsgáló eljárások	Pieron, d2, Révész-Nagy figyelmi teljesítményt vizsgáló eljárások, emlékezetvizsgáló eljárások, Mill-Hill szókincsteszt
Személyiségvizsgáló projektív tesztek	TAT, CAT, Rorschach, Szondi, rajzvizsgálatok
Személyiségvizsgáló kérdőívek	Cattel, BFQ, FPI, CPI, Megküzdési Módotk Preferencia Kérdőív, Rotter Kontrollhely kérdőív, Stressz-Megküzdés Kérdőív, STAI, motivációt vizsgáló kérdőíves eljárások

¹³ Barkóczi I.–Zétényi T. 1981.

5.2.2. A tehetségazonosítás során alkalmazható kérdőívek, checklistek

Az alább felsorolt lista a mellékletben található. A kérdőívek, checklistek a nemzetközi gyakorlatban elterjedtek, itt most ajánlás jelleggel szerepelnek. A gyakorlati munka során lehetőség lesz a kérdőívek módosítására, az eszköztár bővítésére. Ezekkel a kérdőívekkel a pedagógus alapvégzettségű tehetséggondozó koordinátor is dolgozhat.

Szemponatok a potenciálisan tehetséges gyermekek megtalálásához:

- Önjellemző kérdőív a tehetségazonosításban részt vevő gyermekek számára
- Összegző szempontrendszer a művészi képességek tehetségterület azonosításához
- Összegző szempontrendszer a vezetői képességek tehetségterület azonosításához
- Vezetői képességek tulajdonságlistája szülők számára
- Pedagógiai profil a kreativitás tehetségterület azonosításához
- Viselkedésellenőrző lista tanulói motiváció összegzéséhez
- Szempontrendszer az alulteljesítő, hátrányos helyzetű tehetséges tanulók azonosításához
- Alulteljesítő, nonkonform tanulók megfigyelési szempontsora
- A tehetség jeleinek megfigyelése a kulturálisan hátrányos helyzetben levő tanulóknál (művészetek tehetségterület)
- A tehetséges tanulók szüleivel folytatott interjút segítő kérdések
- Kérdőív osztálytársak jellemzésére
- Renzulli-Hartmann skála a kiemelkedő képességű tanulók viselkedésjellemzőinek becslésére
- Vizuális művészeti alkotások portfóliója – értékelőlap (19. sz. melléklet)

5.3. Tehetség gondozással foglalkozó szervezetek és portálok

A további tájékozódást segíti a *Tehetség bibliográfia*¹⁴ és a <http://tehetseg.hu/tehetsegkonyvtar> oldal.

Online portálok:

<http://www.tehetseg.hu>
<http://www.tehetsegpont.hu>
<http://www.emet.gov.hu>
<http://tehetseghidak.hu>
<http://www.ofi.hu>

Tehetség gondozással foglalkozó szervezetek:

Nemzeti Tehetségsegítő Tanács
Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége
Nemzeti Tehetségpont, mint a MATEHETSZ szervezeti egysége
Európai Tehetségközpont

---

¹⁴ Tóth L. 2014.

6. A kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók gondozása szakszolgálati feladatellátás általános folyamatmodellje

A kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók gondozásának folyamatmodellje az EDUCATIO- folyamatábra¹⁵ és az EDUCATIO-értelmezés¹⁶ alapján készült el, ezeket a Függelék 1. és 2. számú melléklete tartalmazza.

A modell két helyen emeli ki a koordinációs tevékenységet, mint önálló feladatot: az azonosítás és a tehetséggondozás folyamatában. Ezeket a tevékenységeket más szakfeladaton dolgozó szakemberek is végezhetik, a tehetséggondozó koordinátornak ezekben az esetekben az adatok összegyűjtése, az eredménynek értelmezése, a munka összehangolása a feladata. A jogosultság megállapításának kezdeményezése és a nyomon követés (tehetséggondozás kontroll) a tehetséggondozó koordinátor jogosultsága, esetenként együttműködve, konzultálva más szakemberekkel.

Az alábbiakban elkülönítve szerepelnek azok a feladatok, amelyek a tehetséggondozó koordinátor neveléssel-oktatással lekötött, illetve az ezen felül lévő munkaidejében végezhető. A köznevelési törvény 62. § (13) bekezdése értelmében a neveléssel-oktatással lekötött munkaidő heti 21 óra.

A neveléssel-oktatással lekötött munkaidőben ellátandó tevékenységek:¹⁷

- a tehetségazonosításban való részvétel (interjúk készítése, tesztek, kérdőívek felvétele),
- konzultáció a szülőkkel (tanácsadás),
- konzultáció a pedagógusokkal,

¹⁵ Az Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. Közoktatási Osztályának munkatársai által készített szakszolgálati folyamatábra. A szakszolgálati tehetséggondozás folyamatára kidolgozásában Farkas Júlia, Horváth Bálint, Sapsál Júlia, Szitó Imre, Elter András vett részt.

¹⁶ Az Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. Közoktatási Osztályának munkatársai által készített szakszolgálati folyamatábra értelmező leírása. A szakszolgálati tehetséggondozás folyamatára értelmező leírását Elter András készítette.

¹⁷ A tehetséggondozással foglalkozó szakszolgálati szakemberek közül többen aggodalommal tekintenek a munkaköri feladatok jogszabályok tartalmához illeszkedő, és különösen az azokon túlmutató körülírására. Jelen csoportosítás azonban komoly szakmai előnyökkel jár egy olyan munkaköri felfogáshoz képest, ahol csak a gyermekkel/tanulóval vagy azok csoportjával történő foglalkozást ismerik el az intézményvezetők a 21 órában végezhető feladatként.

- tehetséggondozásra való jogosultság megállapítását végző bizottságban való részvétel,
- személyiségfejlesztés (pszichológus szakképzettségű tehetséggondozó koordinátor esetében),
- önismereti csoport vezetése (a csoport munkájában való részvétel pedagógus szakképzettségű tehetséggondozó koordinátor esetében),
- nyomon követés, a kimeneti mérések elvégzése.

A további munkaidőben ellátandó feladatok:

- adatgyűjtés, programok megismerése (nevelési-oktatási intézményben zajló tehetséggondozás, tehetségpontok tevékenysége stb.),
- adminisztráció,
- adatbázis karbantartása,
- kérdőívek, tesztek eredményeinek értékelése, elemzése (kérdőívek eredményeinek értelmezése, konzultáció a vizsgálatot végző szakemberrel – pedagógus szakképzettségű tehetséggondozó koordinátor esetében), visszajelzések készítése,
- jogosultság megállapításáról szakvélemény készítése,
- felkészülés az azonosításra, a csoportokra,
- részvétel továbbképzéseken,
- szakmai anyagok, kiadványok tanulmányozása, készítése,
- a szakszolgálati tagintézményi honlap vonatkozó részeinek tartalmi fejlesztése,
- szakmai fejlesztések (pl. új módszerek, kérdőívek, tesztek fejlesztése (pszichológus kompetenciával rendelkező szakember esetében) illetve abban való részvétel).

A kiemelten tehetséges gyermek/tanuló gondozásának szakszolgálati folyamata öt szakaszra bontható: kapcsolatfelvétel, azonosítás, jogosultság megállapítása, tehetséggondozás, tehetséggondozás kontrollja.

6.1. Kapcsolatfelvétel

A kapcsolatfelvétel tevékenysége során a gyermekkel/tanulóval foglalkozó intézmények, személyek jelzése beérkezik a szakszolgálathoz, amely a tehetséggondozó koordinátorhoz jut. A jelzés érkezhethet írásban (pl. a más célra rendszeresített jelzési lapon, vagy külön erre a célra szerkesztett jelzési lapon) vagy szóban.

A jelzést adó személy/intézmény lehet az nevelési-oktatási intézmény pedagógusa (óvodapedagógus, tanító, tanár, iskola- vagy óvodapszichológus), a pedagógiai szakszolgálat más munkatársa, szülő, tehetségpont munkatársa, sportegyesület, művészeti képzést végző szervezet stb.

A tehetséggondozó koordinátor felveszi a kapcsolatot a jelzést adó szakemberrel és a szülőkkel, megszervezi az első találkozót. A kapcsolatfelvételnél vagy az első találkozás alkalmával rögzíti a gyermek/tanuló adatait a nyilvántartó lap első oldalán. Célszerű a nyilvántartó lapot olyan formában megtervezni, ami lehetőséget ad a tehetséggondozási folyamat elemeinek rögzítésére, a keletkező vizsgálati, portfóliós anyagok tárolására. A nyilvántartó lap egy javasolt formáját, tartalmi elemeit a 3. számú melléklet tartalmazza.

6.2. Azonosítás¹⁸

6.2.1. Az azonosítás metodológiája

A tehetséggondozó koordinátor kiemelt feladata, hogy megteremtse annak lehetőségét és gyakorlatát, hogy az azonosítás folyamatába minden tehetséges diák bekeverülhessen, azok is, akik tehetségesek, de képességeiken alul teljesítenek, vagy (halmozottan) hátrányos helyzetűek.

A tehetségazonosítás öt kulcspontja:

- védhetőség: úgy kell kialakítani az eljárás(oka)t, hogy bármely területen azonosítani lehessen vele a tehetséges diákokat,

---

¹⁸ A hazai szakmai közvéleményben széles körben elterjedt az a felfogás, miszerint a tehetségfelismerés a gondozással kezdődik és nem az azonosítással. E nézőpont szerint gondozás közben történhet a felismerés, nem pedig a gondozásba kerülést megelőző azonosítási eljárással. Jelen szakmai ajánlás ugyanakkor – a fejlett szakmai szolgáltatással rendelkező országok gyakorlatával összhangban – azt tekinti aggályosnak, hogy szűrés és/vagy azonosítás nélkül – a szakma módszertanának mindenkorai fejlettségi szintjét figyelembe véve – nem tudhatjuk, hogy tehetségígéretet kerülnek-e a tehetséggondozó programba vagy pedig bárki. Minden gyermeknek van erős oldala, de nem minden gyermek tehetséges vagy tehetségígéret. Csak a kiemelkedő képességűek és a kiemelkedő tanulóképességgel rendelkező gyermekek tehetségesek.

- pártfogás: a tanároknak a diákok érdeklődéséhez kell igazítaniuk a feladatokat, és nem szabadna elvárniuk, hogy minden diák egyformán jól teljesítsen minden területen,
- méltányosság: olyan eljárást kell kialakítani, amely a hagyományos azonosító eljárásokból kiszoruló diákokat is figyelembe veszi,
- átfogó jelleg: a különböző forrásokból származó adatokat megfelelően kell felhasználni,
- pragmatizmus: az azonosítás a források szintjével konzisztens kell, hogy legyen.¹⁹

Az tehetségazonosítási eljárásnak a következő kritériumoknak kell megfelelnie:

- dinamikusnak és folyamatosnak kell lennie,
- a diák bármely fejlődési szakaszában lehetővé kell tennie az azonosítást,
- a tehetségesek csoportjából is kiemelkedő diákok azonosítására is alkalmasnak kell lennie,
- a hátrányos helyzetű és eltérő kulturális háttérrel rendelkező diákokat figyelembe kell vennie.

Nincs egyetlen olyan eljárás, amely a tehetséges diákok minden csoportjának figyelembe vételére alkalmas lenne. A tehetséges diákok azonosítása folyamatos, nem lehet egyszeri projektként kezelni. A tehetséggondozó koordinátor feladata, hogy a megfelelően kiépített kapcsolatokon keresztül biztosítsa a 4–5 éves óvodás gyermekeknél és a 6–16 éves tanulóknál megjelenő tehetség azonosítását, gondozásba vételét.

Az iskolapszichológusok szűréseket végeznek, hogy minél több tehetséges gyermek látókörükbe kerüljön. A szűréshez javasolt a tanulók munkáinak, elért eredményeinek vizsgálata, kérdőíves eljárások és csoportosan végezhető intelligenciavizsgáló, képességvizsgáló eljárások alkalmazása. Az 4. számú mellékletben az osztálytársak jellemzésére szolgáló kérdőív található, ami átadható az iskolapszichológusok számára. Célszerű olyan csoportosan felvehető intelligenciavizsgáló eljárást alkalmazni, ami az összetett információkon alapuló következtetés képességét méri, független a nyelvi készségektől és az iskolai végzettségtől. Ugyancsak a szűrést támogatja a 5. számú mellékletben közölt pedagógus-kérdőív, mely a tehetséges gyermekek felderítését segíti.

---

¹⁹ Policy... 2004.

Óvodában 4–5 éves korban valószínűsíthető először a tehetség. Ekkor a kiemelkedő vizuális ábrázolás, az átlagot meghaladó zenei, matematikai képességek, a korai spontán olvasástanulás, az átlagot meghaladó mozgásos teljesítmény, illetve közvetlenül iskolás kor előtt már a kiemelkedő intellektus lehet jelzés értékű. Az óvodáskorban a tehetséget csak valószínűsíteni lehet. A gyermek spontán megnyilatkozó érdeklődésének teret engedve, elsősorban a kiegyensúlyozott érzelmi fejlődés biztosítása a legfontosabb.

Iskolás korban az 1–4. osztályban elsősorban az alapkészségek (írás-olvasás, számolás) könnyed elsajátítása, a divergens gondolkodás megjelenése jelezheti a tehetséget. Ebben az életkorban a zenei és a mozgásos területen megjelenő tehetség fejleszthető célzottan és intenzíven, ezeknek a tehetségirányoknak ez a szenzitív korszaka. Az egyéb területeken megjelenő kiemelkedő képességek egyéni programokkal fejlesztők a leghatékonyabban.

5. osztálytól indokoltak a speciális tehetségfejlesztő programok, ebben az életkorban már egyértelműen azonosíthatók az intellektuális tehetségek. Ekkor a motiváció is mérhetővé válik.

A középiskola a hatékony, speciális képességfejlesztés időszaka, megjelennek a szociális és az intraperszonális tehetségterületek. Ugyanakkor a serdülőkorban előtérbe kerülő önértékelési problémák, a kortárs közösségbe történő beilleszkedés nehézségei külön feladatot adnak a tehetséggondozásban részt vevő szakembereknek. „Az önismeret mélyítése, a megküzdő képesség erősítése, az akaraterő edzése, a tolerancia növelése, az érzékenységgel való együttélés megtanulása, a stresszkezelés képességének kifejlesztése, az asszertivitás növelése, a legsajátabb egyéni akadályozó problémák feltárása, olyan gondok megismerése, amelyekről a fiatal senkinek sem mer beszélni, az önfeltárás lehetővé tétele, a titkolt tartalmak „szellőztetése”, a rejtett pozitív lelki erők felszabadítása, a viselkedés bizonyos területeinek viszsztatükrokozó korrekciója, a kortársi szociális, társas viselkedési ügyesség elérése, a magatartás pallérozása, a hivatásirány választásában való mentorálás még felsorolásszerűen is speciális és sokrétű feladatot jelent, amelyre a pszichológusok vagy speciálisan képzett pedagógusok vannak felkészülve.”²⁰

Az iskolapszichológusok, illetve a szűrést végző szakemberek a gyermekeket/tanulókat további tehetségazonosítás céljából jelzési lappal a szakszolgálat tehetséggondozó koordinátorához irányítják.

A köznevelési törvényben (4. § (14) pont) megfogalmazott meghatározás szerint a tehetséges gyermek-tanuló vonatkozásában az alábbi négy területre kell kiterjednie az azonosítás folyamatának:

²⁰ Bagdy E.–Kövi Zs.–Mirnicz Zs. 2014. 16–17. pp.

- átlag feletti általános képességek,
- átlagot meghaladó speciális képességek,
- kreativitás,
- feladat iránti elkötelezettség.

Több kritérium használatával, a lehető legtöbb információ összegyűjtésével biztosítható, hogy a tehetség minél szélesebb spektrumon vizsgálhatóvá, azonosíthatóvá váljon. „Az azonosítási eljárásokat úgy kell felépíteni, hogy azok a tehetség diagnosztizálásán²¹ túl a gyermek képességeinek és lehetőségeinek minél pontosabb megismerését is szolgálják,”²² „A gyakorlati tehetségazonosítási munkát többféle eljárás alkalmazása, azok eredményeinek komplex felhasználása teheti hatékonyabbá.”²³ „A szubjektív és objektív mérési eljárások együttes alkalmazása növeli a tehetségek azonosításának biztonságát.”²⁴

Az azonosítás során tesztek, interjút, kérdőíveket kell alkalmazni. A továbbiakban ezeket tekintjük át.

A kapcsolatfelvétel során, de legkésőbb az első személyes találkozásig a szülő/gondozó írásbeli engedélyét²⁵ kell kérni, hogy elkezdődhessen az azonosítási folyamat.

A tehetséggondozó programban való részvétel előtt ismételt szülői beleegyezés szükséges.

Az azonosítás első lépéseként az azonosítást végző szakember találkozik a tanulóval. Az interjút segíti a 6. számú mellékletben ajánlott tanulói önjellemző kérdőív.

---

²¹ Jelen szakmai ajánlás nézőpontja szerint a tehetségeket nem diagnosztizálják, hanem azonosítják, legfeljebb a kettős különlegességgel rendelkezőket diagnosztizálják.

²² Gyarmathy É. 2012. 152. p.

²³ Gyarmathy É. 2012. 166. p.

²⁴ Gyarmathy É. 2012. 167. p.

²⁵ Nagy jelentőséggel bír a szülő tájékoztatása illetve hozzájárulásának kérése, de más kontextusban ez azt jelenti, hogy a tehetségfelismerés és gondozás lépéseinek szülői engedélyhez kötése által valósul meg a bevonódás önkéntessége. Egy korszerű szakmai feladatellátási folyamatban az utánkövetés és kontroll a segítő beavatkozás természetes része. Az utánkövetés és kontroll nem a gondozott gyermek/tanuló „vizsgáztatása”, hanem a teljes gondozási folyamat egy eleme, a szakmai tevékenység minőségének ellenőrzése, egy önreflektív folyamat része. Az önreflektív folyamatok működtetését támogatják a pszichológiai segítségnyújtás és általában a tanácsadás (counseling) nemzetközi modelljei, valamint a hazai pedagógus-életpályamodell is.

6.2.2. Átlag feletti általános képességek

Az általános képességek meghatározására, mérésére a következő eszközök alkalmazhatók:

- iskolai érdemjegyek, tantárgyi versenyeken elért helyezések,
- intelligenciamérő eljárások (WISC-IV, WAIS, Woodcock-Johnson Kognitív Képességek tesztje Nemzetközi Kiadás)

Mindegyik intelligenciamérő eljárás hazai mintán standardizált, alkalmas az átlag feletti intellektus mérésére, átfogó képet ad a kognitív képességekről: a verbális és a gondolkodási képességekről (perceptuális következtetés), a munkamemóriáról és a feldolgozási sebességről (kognitív hatékonyság). Az értékelés eredménye 95%-os megbízhatósági szinten mutatja az intelligenciaövezetekbe való tartozás valószínűségét. Tehetséges az átlagtól két szórásnyira eltérő intellektusú gyermek/tanuló (130 pont felett). Az átlagövezet felső (115 pont feletti) és középső harmadába eső (100 pont feletti) intellektusú gyermekek esetében részletes elemzéssel érdemes áttekinteni az intelligenciastruktúrát, figyelembe véve a speciális tehetségterületet. A feldolgozási sebesség és munkamemória legalább jó színvonala, a két terület kiegyensúlyozottsága fontos szempont a tehetségazonosításban. Javasoljuk, hogy minden esetben profilelemzés készüljön a mérési adatok alapján.

A kiemelkedő speciális képességgel rendelkező gyermekek esetében általában a képességterületükhöz kapcsolódó kognitív területen mutatkozik kiemelkedő teljesítmény. A profilelemzés az azonosítás mellett a kevésbé fejlett területeket is feltárja, utat mutatva az esetleges fejlesztések irányának.

Az intelligenciavizsgáló eljárásokhoz kiegészítő vizsgálatként ajánlható a Mill-Hill szókinccsteszt, az IST 2000R intelligencia struktúra teszt. A CTONI-2 non-verbális intelligencia mérésére alkalmas eljárás a kettős különlegességű vagy szocioökonómiai hátrányos helyzetű tanulók esetében (a tesztkönyv angol nyelvű). A GAT vizsgálat a verbális, nonverbális, numerikus és téri képességek mérésére alkalmas, hazai standarddal rendelkezik.

6.2.3. Átlagot meghaladó speciális képességek

A tehetség mindig valamilyen speciális területen nyilvánul meg, ez lehet:

- **nyelvi terület**

Korán – alsó tagozatban – megnyilvánuló tehetségterület. A gyermekek közül sokan spontán módon tanulnak meg írni és olvasni, és általában spontán módon írnak helyesen. A nyelvi tehetségek jellemzője a kidolgozott mondatszerkezet és beszéd-

mintázat, ami összefügg mentális fejlettségükkel. Ezek a gyermekek gyakran úgy beszélnek és fogalmaznak, mint a náluk idősebbek. A nyelvi tehetségekre általános jellemzőként a következők állapíthatók meg: korai beszédfejlődés, korát meghaladó gazdag szókincs, intelligens társalgás, korukhoz képest széles körű általános tájékozottság, kiváló nyelvi megőrző képesség, jó megfigyelő képesség, kiemelkedő nyelvérzék.

- **zenei terület**

A gyermeknél korán – óvodás korban – megjelenő tehetségterület. A hangmagasság, hangszín, hangerő az átlagnál nagyobb terjedelmű, kiemelkedő a ritmus észlelése, követése. A gyermeket már korán érdeklik a hangszerek, könnyen sajátítja el a rajtuk való játékot, szívesen zenél. Jó zenei hallással, zenei emlékezettel rendelkezik. Későbbi életkorban megjelenik az improvizáció és a saját zenei alkotás létrehozásának igénye.

- **matematikai-logikai terület**

A matematikai tehetség már az alsó tagozatban is megmutatkozhat abban, hogy a tanuló magasan a korosztálya átlagát meghaladóan teljesíti a tantervi követelményeket, szívesen és könnyen számol, old meg gondolkodást igénylő feladatokat. Mivel a matematikai-logikai gondolkodáshoz szükséges formális műveletek 10–12 éves korban alakulnak ki, speciális tehetségfejlesztő programok ettől az életkortól indokoltak.

A tehetségterülethez szükségesek perifériális összetevők, – mint például a lényegkiemelés, asszociáció, számolási készség, algoritmikus gondolkodás, emlékezet, megfigyelőkészség, koncentráció, problémaérzékenység – jól mérhetők az intelligenciatesztekkel. A centrális összetevők, – mint a kreatív gondolkodás, a következőkre való képesség, a mennyiségi gondolkodás magas szintű alkalmazása is – nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a tanuló tehetséggé váljon.²⁶ Emellett vannak olyan tulajdonságok, amelyek elengedhetetlenek a tehetség kibontakozásához: a gondolkodási műveletek közötti könnyed váltás képessége, algoritmikus gondolkodásra való kiemelkedő képesség, a cselekvéssorozat végrehajtása, számolási készség, teljességre törekvés, az értelmes, elemző olvasás, szövegértelmezés, szövegértés.

- **vizuális-téri terület**

Vizuális-téri képességen a két és háromdimenziós alakzatok észlelésének, az észlelt információk és viszonylatok megértésének és a téri problémákban való felhasználásának képességét értjük. Korán megmutatkozó tehetségitány, a gyermek jól és szívesen ábrázol.

---

²⁶ Vincze Sz. 2004.

- **testi-mozgásos terület**

A sporttehetség a teljesítménnyel, eredményességgel való összefüggésében határozható meg.

Az élsport feltételezi a tehetséget. A sportágak erősen specializálódtak, a sportágak specifikus tehetségeket igényelnek. A sporttehetség összetevői között is megtalálható a magas szintű általános intellektuális képesség, de nem bizonyított, hogy ennek kizárólagos hatása lenne a sportteljesítményben. Az intelligencia szintje egyes képességek mutatója lehet ugyan a sportban is, de nem jelenti azt, hogy a magas IQ garancia a tehetség meglétére. Az intelligencia alacsonyabb szintje is lehetővé teszi, hogy a fiatal sporttehetségként azonosítsák.

A sportban az a tehetséges, aki az adott sporttevékenységhez megfelelő biológiai alapokat, motoros adottságokat örökölt, amelyek az edzéssel, felkészítéssel olyan szintre fejleszthetők, hogy azzal a hosszú távú kiemelkedő eredmény elérésére potenciális lehetőség kínálkozik. Ehhez rendelkezik mindazon fizikai, kondicionális és pszichés képességgel, melyek nélkül nem lehet az átlagon felüli teljesítményt tartósan elérni.

- **a szociális-interperszonális terület és az intraperszonális terület**

Azonosításuk a különféle érzelmi-intelligencia kérdőívekkel vagy képességmérő eszközökkel lehetséges annak függvényében, hogy az azonosítást végző szakember az érzelmi intelligenciát mint személyiségjellemzőt vagy mint képességet definiálja. Ehhez a képességcsoporthoz tartozik a vezetői képességek felismerése is. A vezetői képességek felismerését elősegítik a mindennapi szervezői tevékenységgel összefüggő események és teljesítmények, a szociometria típusú kérdőívek, a pedagógusok és szülők által kitölthető specifikus tartalmú checklistek.

A speciális területek azonosítására a tanulóval, a pedagógusokkal, szülőkkel folytatott interjúk, a kérdőívek és a gyermek/tanuló munkáinak elemzése szolgál. Kérdőíveket, checklisteket a 7., 8., 9. számú mellékletekben ajánlunk két területre kidolgozva. A többi speciális képességterületre hasonló kérdőívek állíthatók össze.

6.2.4. Kreativitás

„A kreativitás alkotóképességet, teremtőképességet jelent, amely során a különféle képességek szerveződése lehetővé teszi az elszigetelt tapasztalatok összekapcsolását, újszerű értelmezését és új formában történő megjelenését” (Guilford)²⁷ A kreativitás a divergens gondolkodásban nyilvánul meg, ez teszi lehetővé egy probléma megoldása során annak több oldalról való megközelítését, illetve olyan elemek ösz-

²⁷ Idézi: Tóth L. 1996.

szekapcsolását, amelyeket rendszerint egymástól függetlennek, vagy össze nem il-
lőnek tartunk. A divergens gondolkodást segítő feladatoknak egyszerre több helyes
megoldása is létezik.

A divergens gondolkodás megmutatkozik:

- a problémák iránti érzékenységben,
- a gondolkodás könnyedségében (fluencia), amely a szavak, gondolatok közötti
kapcsolatok gyors képzésében nyilvánul meg,
- a gondolkodás rugalmasságában (flexibilitás), ez teszi lehetővé a megoldások
célszerű variálását,
- a gondolkodás eredetisége (originalitás), a szokatlan megoldások képességé-
ben rejlik.

Az intelligencia a divergens gondolkodással ellentétes konvergens gondolkodáson
alapszik. A konvergens gondolkodás lényege, hogy egy adott probléma megoldásá-
nál, már a jól bevált megoldást, sémát alkalmazzuk.

A kreatív ember jellemzői:

Több kutató is vizsgálta, melyek azok a személyiségjegyek, amelyek az alkotó em-
bert jellemzik. Croopley a kreatív ember következő tulajdonságait említi:²⁸

- változásra törekvés,
- merészség,
- impulzivitás (kevésbé képes kontrollálni magát),
- az általuk elérni kívánt cél érdekében fegyelmezetlenségre való hajlam,
- nyitottság az új elképzelések iránt,
- nonkonformizmus,
- a tekintély megkérdőjelezése,
- gyors, rugalmas reagálás az új helyzetekre.

---

²⁸ Idézi: Dávid I. 1999.

A problémaérzékenység mint a kreativitás speciális területe a tehetség funkcionálásában határozható meg. A problémaérzékeny személy könnyen talál alternatív megoldásokat, általában nem elégszik meg egyetlen megoldással, ez pedig kreatív képességek nélkül nem lenne lehetséges.

Guilford és Torrance tíz kreatív képességet gyűjtött össze, melyek feltételezésük szerint a kreativitás struktúráját alkotják.²⁹ Ezek a következők:

- **Szenzitivitás:** problémára való érzékenység
- **Könnyedség:** asszociációs „gazdagság”, azaz a kreatív emberek nagyszámú ötletet találnak ki
- **Eredetiség:** a kreatív gondolkodás fontos sajátossága, hogy új, szokatlan, innovatív ötletek révén eredeti, mások megoldásaitól különböző válaszokat tud adni a problémákra
- **Rugalmasság:** a kreatív emberek változatos megközelítésmódokat alkalmaznak, és különböző ötleteket tudnak létrehozni
- **Szintetizálás:** a kreatív emberek nagyobb és teljesebb gondolati körökbe rendezik gondolataikat
- **Kidolgozottság:** a kreatív emberek képesek a részletek kitöltésére
- **Analízis:** a kreatív emberek lebontják a „szimbolikus struktúrákat”, hogy újakat alkossanak
- **Újrdefiniálás:** azt a képességet jelenti, hogy az egyén egy tárgyat vagy egy tárgy részét teljesen új és szokatlan módon alkalmazza
- **Komplexitás:** a kreatív emberek sok, egymással összefüggő gondolattal tudnak dolgozni
- **Értékelés:** a kreatív emberek könnyen meghatározzák az új ötletek értékét

A kreativitás mérésére használható eljárások a Torrance teszt, ami verbális és képi feladatokat tartalmaz, a Barkóczi-Klein féle standardizált feladatsor a kreativitás mérésére³⁰, és a Tóth-féle kreativitásbecslő skála (TFKB)³¹. A számszerűsített ered-

²⁹ Idézi: Tóth L. 1996.

³⁰ Barkóczi I.–Klein S. 1968.

³¹ Tóth L.–Király Z. 2006

ményeket adó vizsgálóeljárásokon kívül kérdőívekkel kiegészítő információkat lehet kapni a kreativitás fokának megítéléséhez (10. számú melléklet).

6.2.5. Feladat iránti elkötelezettség

A feladat iránti elkötelezettség olyan személyiségtényezőket foglal magába, amelyek a folyamatos magas szintű teljesítményhez biztosítják az energiát. A motiváció mellett (vö: 11. sz. melléklet) az érdeklődés, a versenyszellem, a kitartás, az emocionális stabilitás sorolható ide. Ezekről legjobban a tanulóval, a szülőkkal, a pedagógusokkal, a tehetséggondozásban részt vevő szakemberekkel folytatott interjúkból lehet képet alkotni. A tehetség kibontakozásához hosszú út vezet, ami kitartó munkát igényel. Ennek az útnak a végigjárása megfelelő belső erőforrások nélkül nem képzelhető el.

6.2.6. Affektív jellemzők

A tehetséges gyermekek érzelmi sajátosságaik tekintetében is különböznek társaiktól. A következőkben ezekből sorolunk fel néhányat:

- **Igazságérzet** – a tehetséges tanulónak fejlett az igazságérzete, ez már korán megmutatkozik.
- **Humorérzék** – a tehetséges tanuló tudásának gazdagsága miatt társainál jobban felfedezi az abszurditásokat, ezeket kifejezésre tudja juttatni.
- **Érzelmi intenzitás** – a tehetséges emberek gyakrabban élnek át intenzív érzelmi élményeket.
- **Maximalizmus** – sok energiát fektetnek be, hogy mindent tökéletesen végezzenek el.
- **Sok energia** – több feladatot tudnak kevesebb idő alatt kivitelezni, mint a többiek.
- **Kötődés** – a tehetségesek nemcsak emberekhez, de szakmai tevékenységekhez is erősen kötődnek.

6.2.7. A tehetségazonosítás további összetevői

- Tehetségprofil meghatározása (különös tekintettel a kettős különlegességre)

A tehetségprofil (sikeres, ellenszegülő, rejtőzködő, lemorzsolódó, kettős különlegességű, önálló tanuló) részben a tanuló vizsgálati eredményei, részben a szülőkkal, tanárokkal folytatott interjúk, valamint összegző tulajdonság-

listák segítségével lehet meghatározni. Példaként a 12., 13. számú melléklet tartalmaz ilyen listákat.

- Szociális háttér feltérképezése (hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzet) 14. számú melléklet
- Szülő-interjú/kérdőív, vélemény: 15., 16. számú melléklet
- Pedagógusinterjú, kérdőív, vélemény: 17. számú melléklet
- A gyermek, tanuló eddigi produktumainak összegyűjtése

6.3. Jogosultság megállapítása

Az azonosítási folyamat eredményeként eldől, hogy a gyermek a szakszolgálati rendszerben érvényes tehetségmodell meghatározása szerint és a rendelkezésre álló vizsgálati eszközökkel szerzett információk alapján kap-e jogosultságot tehetséggondozó programban való részvételre vagy sem.

A folyamat kimenete a tehetséggondozásra való jogosultság megállapítása. A jogosultság megállapítható

- kiemelkedően magas általános értelmi képesség vagy
- kiemelkedően magas speciális értelmi képesség vagy
- kiemelkedően magas speciális képesség vagy
- kiemelkedően magas kreativitás vagy
- egyszerre több területen mért magas érték esetén is.

A szakvéleménybe az alábbi megállapításokat javasoljuk:³²

- kiemelten tehetséges,

---

³² A hazai szakmai közvéleményben és részben a területre irányuló szakemberképzésben gyakran megjelenő szemléletmód a kiemelkedő képesség azonosításának és minősítésének csak a negatív tartalmait hangsúlyozza. Ez részben a tehetségekre vonatkozó nemzetközi szakirodalom nem teljes spektrumot átfogó értékeléséből adódik. Ez a megközelítés mellőzi azokat a szakirodalmakat és azoknak a fejlett szolgáltatással rendelkező országoknak a gyakorlatát, amelyekben megfelelő eljárásokat működtetnek a tehetséggondozási folyamatba történő belépéshez. Ezekben a szolgáltató rendszerekben a tehetségleírást megfelelően kifejező címkék létrehozásával foglalkoznak, a stigma elleni küzdelmet nem a címkék elutasításával vélik megvalósítani, és a stigmatizációt nem keverik össze a titoktartás vagy a tapintat problémakörével.

- tehetséges,
- tehetsége a jelenlegi eljárásokkal nem mutatható ki,

vagy

- rendkívül gyors ütemben haladó,
- gyorsan haladó,
- életkorának megfelelően haladó.

Az egész folyamatról összegző szakvélemény készül, ami tartalmazza az azonosítás eredményének szöveges összefoglalását. A véleményt az azonosításban részt vevő szakemberek, a tehetséggondozó koordinátor és a tagintézmény vezető írják alá.

A tehetség és kiemelkedő tehetség gondozási jogosultságának megállapítására ad hoc (időszakos jelleggel létrejövő) bizottságot hív össze a tehetséggondozó koordinátor, mint a pedagógiai szakszolgálat munkatársa.

A bizottság javasolt összetétele:

- a pedagógiai szakszolgálati tehetséggondozó koordinátora (a bizottság vezetője),
- az nevelési-oktatási intézményben a tehetséggondozás szervezésével megbízott pedagógus,
- osztálytanító/osztályfőnök és az érintett terület szaktanára/óvodapedagógus,
- iskolai képzésért felelős igazgató, igazgatóhelyettes/óvodavezető,
- iskola-/óvodapszichológus vagy a szakszolgálat iskola- és óvodapszichológiai feladatok koordinátora.

Esetenként további szakemberek bevonása is szükséges lehet:

- gyógypedagógus/fejlesztő pedagógus,
- más, a témában érintett személy (pl. családgondozó, edző).

Javasolt a tehetséggondozó koordinátor mellett még minimum három fő összehívása. BTM-es vagy SNI-s gyermek/tanuló esetén (kettős különlegességű gyermek/

tanuló) az illetékes szakértői bizottság vezetőjével előzetes konzultációt folytat a szakszolgálat tehetséggondozó koordinátora.

A bizottság feladata:

- a szakszolgálati tehetséggondozó koordinátor által bekért dokumentumok, összegző vélemények, vizsgálati anyagok alapján tehetséggondozásban való részvételi jogosultságot állapít meg, majd
- meghatározza a tehetséggondozásra vonatkozó jogosultságokat, ennek során
- gondoskodik a különféle szakmai nézőpontok érvényesüléséről,
- meghatározza az egyes gyermek/tanuló azonosításának eredményei alapján, mely tehetséggondozó program képes őt a legjobban felkarolni,
- meghatározza a tehetséggondozás tervezésének lépéseit,
- segítséget nyújt az iskola/óvoda és a tehetséggondozók közti kommunikációban.

A bizottság tagjai a rendelkezésükre álló információk alapján kezdeményezhetik a tehetségazonosítást is más gyermekek/tanulók esetében.

A bizottság összehívásának javasolt helyszíne az iskola/óvoda.

A bizottsági ülés során a tehetséggondozó koordinátor ismerteti és indokolja az azonosítás eredményét, a javaslatot tesz a kimenetre:

- tehetséggondozásra jogosult (terület(ek) meghatározása szükséges),
- életkorának megfelelő ütemű fejlődés azonosítható (szakkör javasolható).

A bizottság a tankerületi irányelvekkel és az iskolai lehetőségekkel összhangban javaslatot tesz a tanulók tehetségprogramba kerülésére.

Amennyiben a tanulót ellátó nevelési-oktatási intézményben nem működik megfelelő tehetséggondozó program, a tehetséggondozó koordinátor javaslatot tesz a gondozás egyéb formájára. A tehetséggondozásra való jogosultság megállapítása során pontosan nevesíteni kell a szolgáltatás típusát és szintjét, amelyet a tanuló megkaphat.

Alsó tagozat esetében az alábbi, iskolában nyújtható szolgáltatások javasolhatók:

- együttműködő tanítás (a tehetséggondozó tanár az osztálytanító számára bemutató foglalkozást tart az egész osztállyal, amelyben minden gyerek a tehetséggondozás koncepciójához illeszkedő nyitott/kreatív feladatokat kap) – modellnyújtás,
- konzultáció – szakmai információnyújtás az osztálytanító számára modellnyújtás nélkül – a tehetséges gyerekek számára adható differenciált feladatokról,
- képességfejlesztő feladatok tanulócsoportonként differenciálva, teljes osztályra vonatkozóan,
- távtanulás (magántanuló vagy egyéni tantervű tanuló esetén),
- gyorsan haladó csoportokban való részvétel,
- egy teljes napon át gazdagító program/tevékenységek szervezése az iskola egészére kiterjesztve (projektnap),
- mentorálás,
- klaszter csoportok – speciális fejlesztőcsoportokban részvétel a tanórán kívül,
- tehetséggondozó programban való részvétel.

Felső tagozatosok, középiskolások esetében javasolható iskolai szolgáltatások:

- magasabb képességcsoportba, speciális gyorsan haladó csoportba sorolás, osztályszint ugrás,
- konzultáció,
- speciális tanácsadásban való részvétel,
- differenciált tanulási tapasztalat egyénileg vagy csoportban a hagyományos osztálytermi körülmények között,
- távtanulás,
- teljes iskolára kiterjedő iskolanap, gazdagító programmal,

- önálló, egyéni ütemű tanulás, program,
- mentorálás,
- tanulmányút,
- tehetséggondozó programban való részvétel.

A pedagógiai szakszolgálat által nyújtott szolgáltatások:

- önismereti csoport,
- személyiségfejlesztés,
- tanácsadás szülők számára/szülőcsoport.

Amennyiben a gyermek a szakszolgálati protokoll alapján életkorának megfelelően haladónak minősült, az azonosítás eredményét akkor is írásba kell foglalni, részletes javaslatokkal és az érdeklődési irányynak megfelelő szakkör ajánlásával.

A tehetséggondozási jogosultságra vonatkozó szakszolgálati szakvéleményt a rendelkezésre álló vizsgálati anyagok és a bizottság összegzése alapján a tehetséggondozó koordinátor készíti el.³³ A szakvéleményt a tehetséggondozó koordinátor, a tankerületi szakszolgálati tagintézmény vezetője, valamint az azonosítási folyamatban részt vevő szakszolgálati munkatársak aláírásukkal látják el, a szakvéleményre a tagintézmény bélyegzője és iktatószáma kerül. A szakvélemény az előb-

³³ Köznevelési törvény 11. § (2) A gimnázium a tehetséggondozás speciális feladatának ellátására akkor működhet hat vagy nyolc évfolyammal, ha az ott folyó oktatás külön jogszabályban meghatározott emelt szintű követelményeknek megfelel.

Köznevelési törvény 16. § (1) Az alapfokú művészeti iskola feladata, hogy kibontakoztassa a művészi képességeket, fejlessze a művészi tehetségeket, igény esetén felkészítsen szakirányú továbbtanulásra.

Köznevelési törvény 17. § (3) A kollégium – részben vagy egészben, jogszabályban meghatározottak szerint – szakkollégiumként is működhet. A szakkollégium célja, hogy saját pedagógiai program kidolgozásával személyközpontú tehetséggondozást végezzen.

Köznevelési törvény 27. § (5) Az általános iskola, a középfokú iskola köteles megszervezni a tanuló heti kötelező óraszámát és az osztályoknak engedélyezett heti időkeret különböző terhére a tehetség kibontakoztatására, a hátrányos helyzetű tanulók felzárkóztatására, a beilleszkedési, tanulási nehézség, magatartási rendellenességgel diagnosztizált tanulók számára, továbbá az első–negyedik évfolyamra járó tanulók eredményes felkészítésére szolgáló, differenciált fejlesztést biztosító egy–három fős foglalkozásokat. Tehetséggondozásra és felzárkóztatásra osztályonként legalább további heti egy-egy óra biztosított az osztályok 6. mellékletben meghatározott időkerete felett.

biekben felsorolt aláírásokkal és a tagintézményi bélyegzővel ellátva érvényes. A tehetséggondozási jogosultságra vonatkozó szakszolgálati szakvélemény tartalmát, a javaslatokat a bizottsági ülés után a szülővel minden esetben ismerteti a tehetséggondozó koordinátor. A szülő a vélemény aláírásakor nyilatkozik, hogy hozzájárul gyermeke tehetséggondozó programban való részvételéhez.

A 18. mellékletben a „Tehetséggondozási jogosultságot megállapító szakszolgálati szakvélemény” egy javasolt formája olvasható.

6.4. Tehetséggondozás

A tehetséggondozás többnyire a szakszolgálaton kívül történik. Lehetnek olyan esetek, amikor a külső intézményben szervezett tehetséggondozást a gyermek, tanuló harmonikus személyiségfejlődése érdekében ki kell egészíteni a szakszolgálatban zajló fejlesztéssel, gondozással, ezek lehetnek:

- a tehetséges gyermek/tanuló részére önismereti csoport,
- a tehetséges gyermekek elsődleges szocializációját biztosító családi környezet, szülők számára tehetség-tanácsadás,
- a tehetséges gyermekek másodlagos szocializációját megvalósító pedagógus/mentortanár/intézményi tehetséggondozó koordinátor számára konzultáció.

A jövőben a tehetséggondozásra vonatkozó lehetőségek körének kiszélesítése lenne szükséges a tehetséggondozást érintő pályázati feltételek, ösztöndíjak megteremtésével és a pedagógiai szakszolgálat által irányított tehetséggondozó mentorhálózat kiépülésével. A kiemelten tehetséges tanulók számára nyújtott alternatív tehetséggondozási formák között egyedülálló szerepet tölt be a tanulók mentorálása. A tehetségek mentorálása, a terület fontossága ellenére, koncepciózus tervek alapján, szervezett módon és állandó jelleggel még nincs jelen sem a szakszolgálati, sem a nevelési-oktatási intézményi rendszerben. A pedagógiai szakszolgálatnál alkalmazott tehetséggondozó koordinátor vezetésével működő, a már elkészült szakvélemény alapján a tehetségek gondozásának kivitelezéséről döntést hozó bizottság döntéshozatali alternatíváit jelentősen kibővíthetné, ha egy állam által fenntartott tehetségmentor hálózat gondozói tevékenységének fejlesztő kapacitására is támaszkodhatna. A tehetségmentorok működésének fontosságát és hatékonyságát a nemzetközi gyakorlatok meggyőzően alátámasztják. A tehetségmentor hálózatnak többféle szereplőre van szüksége. A nevelési-oktatási intézményekben alkalmazott mesterpedagógusok és kutatótanárok szakmai tudása és tapasztalata nagyszerűen kamatozódna a tehetségek kibontakoztatásában, ha megfelelő jogértelmezés alapján a tanulókkal töltött óráik egy részét hetente tehetségmentorálásra fordíthatnák. A pedagógus I.-hez tartozó fiatalabb korosztályra is nagy szükség van a mentorálásban, mert életkoruk és gondolkodásmódjuk következtében sajátos

kapcsolatteremtő és modellnyújtó szerepet töltenek be a mentorált fiatalok számára. A speciális, az iskolához nem kapcsolódó tehetségterületeken érintett fiatalok mentorálását, együttműködési szerződés alapján a köznevelési rendszeren kívüli mentoroknak szükséges ellátniuk. A mesterpedagógusok és kutatótanárok valamint a külső mentorok számára alacsonyabb óraszámú, a fiatalabb pedagógus korcsoport számára magasabb óraszámú akkreditált mentorképzésben való részvétel lenne szükséges, melynek képzési programja szinkronban van a szakszolgálati tehetséggondozási szakterületi protokoll alapelveivel.

A gyermek/tanuló tehetségfejlesztésével foglalkozhat nevelési-oktatási intézmény, tehetségpont, tehetségsegítő tanács, egyéb alapítvány, egyesület is. Bármelyik vagy mindkettő érintettsége esetén a tehetséggondozó koordinátor megszervezi a gyermekkel/tanulóval kapcsolatos mérési adatok, eredmények rögzítését, javaslataival támogatja további tehetséggondozásba, speciális tehetségprogramba való bekapcsolódását.

6.5. Tehetséggondozás-kontroll,³⁴ nyomon követés, kimeneti mérések³⁵

A szakszolgálat tehetséggondozó koordinátora figyelemmel kíséri a tehetséggondozásba került gyermekeket. A tehetségazonosítás, tehetséggondozás legpontosabb visszajelzését a tanulók által elért eredmények adják. A tehetséggondozó koordinátor dokumentációjában rögzíti, lehetőség szerint dokumentálja az elért eredményeket (pl. a versenyen az elért helyezést igazoló oklevél másolata, a kiállításon bemutatott, helyezést elért rajz fotója, a bemutatott zenedarab hangfelvétele stb.).

A tehetséggondozó koordinátor évente egy alkalommal értékeli a tehetséggondozásban részt vevő gyermek/tanuló munkáját, értékelő megbeszélést folytat a tehetséggondozást végző szakemberekkel. A megbeszélés, az elért eredmények alapján javaslatot tesz a tehetséggondozás további irányára. Szükség esetén újabb programokon való részvételt javasol (pl. önismereti csoport). Az értékelés eredményét a nyilvántartó lapon rögzíti.

³⁴ Létező szakmai álláspont szerint a segítő szakmák támogató attitűdjével ellentétben a szakmai munka kontrolljának említése és végzése. A munka világában a szakmai minőség fenntartásának része az önkontroll. A szakmai munka önkontrollja a beavatkozás, gondozás hatásának, pillanatnyi állapotának értékelése valamilyen objektív kritérium alapján. A minőségi, fejlett pszichológiai és pedagógiai gondozás, szolgáltatás esetében nem mellőzhető az önkontroll jellegű ellenőrzés.

³⁵ Fontos feladata a nevelési, oktatási intézményekkel kapcsolatban álló szakszolgálati szakembereknek, hogy a titoktartási kötelezettség és a gondozott gyermek neveléséért a pedagógusokkal együtt vállalt közös felelősség következtében a megfelelő információmegosztás kérdését komplexen kezeljék. A még nem végleges formába öntött pedagógiai szakpszichológiai területre vonatkozó szakmai etikai kódex felismerte ezt a problémát.

A pályaválasztás, iskolaválasztás előtt álló, tehetséggondozásban részt vevő gyermeket szükség esetén pályaválasztási tanácsadásra irányítja.

A kimeneti mérésre a tanuló tankötelezettségének megszűnésekor vagy a tehetséggondozó programban való részvétele egy szakaszának lezárása esetén kerül sor. A kimeneti mérés a tanuló munkájának, eredményeinek összefoglaló értékelését, a tehetséggondozásban részt vevő pedagógusok értékelését foglalja össze, tartalmazza azoknak a programoknak a felsorolását, amelyben a tanuló részt vett.

7. A pedagógiai szakszolgálat tehetséggondozásban részt vevő szakembereinek szakmai és szakmaközi kommunikációja

„A kommunikáció több mint információ átadása. A munkafolyamatokat kísérő kommunikáció a társas kölcsönhatás alkalma és módja. A szakszolgáltatás folyamataiban megvalósuló tevékenység különleges tartalma, a szakmai felelősség magas foka miatt különösen fontos a kommunikációs eszközök és módok tudatos alkalmazása.”³⁶

A szakszolgálati feladatellátás során a megfelelő kommunikációs csatornák kialakítása és működtetése nélkülözhetetlen az eredményes munkához. „A kommunikáció módja meghatározza a szakszolgálati tevékenység valamennyi lépését az észleléstől a szűrésen át az állapot megismerésén, a beavatkozáson keresztül a záró értékelésig.”³⁷ A pedagógiai szakszolgálat tehetséggondozásban részt vevő szakemberei, ezen belül különösen a tehetséggondozó koordinátor, szakmai és szakmaközi kommunikációt folytatnak ágazaton belül a nevelési-oktatási intézmények pedagógusaival, alkalmazott szakembereivel, a tehetséggondozásban részt vállaló szervezetekkel (tehetségpontok, MATEHETSZ szakemberei, OFI szakemberei), valamint intézményen belül a más szakszolgálati tevékenységben dolgozó kollégáival (pályaválasztási tanácsadókkal, a nevelési tanácsadás terület pszichológusaival és fejlesztőpedagógusaival, a szakértői bizottsági tevékenység szakembereivel, az iskola- és óvodapszichológiai feladatok koordinátorával). Az ágazatközi kommunikáció során kapcsolattartásra van szükség vállalatok képviselőivel, felsőfokú oktatási intézményekkel. A szülőkkel kialakított és fenntartott kapcsolat magas prioritással rendelkezik a tehetségfelismerő, tehetséggondozó munkában.

A kommunikáció formái: a személyes találkozó, a telefon, az e-mail, a kommunikáció céljának megfelelően.

Az alábbiakban a kommunikációban érintett partnereket valamint a kommunikáció javasolt formáját és tartalmát ismertetjük.

³⁶ Torda Á.–Nagyné Réz I. 2014. *Alapprotokoll.*

³⁷ Torda Á.–Nagyné Réz I. 2014. *Alapprotokoll.*

7.1. A kiemelten tehetséges gyermekek/tanulók

A szakszolgálat intézményi szintű feladatai között megjelenik a gyermekekkel/tanulókkal történő közvetlen kapcsolat fenntartása az azonosítás, a tehetséggondozás és a nyomon követés során, amiben a tehetséggondozó koordinátor a szakmai kompetenciáinak függvényében vesz részt. A gyermekekkel/tanulókkal folytatott kommunikáció csak személyes formában valósulhat meg. A kapcsolatfelvevő a tehetséggondozó koordinátor.

A kommunikáció tartalma kiterjedhet az azonosítás, a jogosultság megállapítás, a tehetségfejlesztés, a nyomon követés, valamint a kimentí mérések munkafázisaira.

A szakszolgálaton belül a gyermekkel/tanulóval történő kommunikáció sajátossága, hogy történhet vizsgálati szituációban, illetve a tehetséggondozó koordinátor találkozhat tanácsadói (counseling) helyzetben is (önismereti csoport, személyiségfejlesztés, tanácsadás) csoportvezetőként vagy a csoportvezető segítőjeként.

7.2. A kiemelten tehetséges gyermekek/tanulók szülei

A kommunikáció gyakorisága előre nem határozható meg, a partnerek igényeihez kell igazodnia. A kapcsolatfelvevő mindkét fél lehet. A szülő, aki jelzésével vagy kérésével megkeresi a tehetséggondozó koordinátort, tájékoztatást kér a tehetséggondozás lehetőségeiről, a kiemelten tehetséges gyermekkel/tanulóval való otthoni bánásmód módszereiről. A tehetséggondozó koordinátor az azonosítás során, valamint a jogosultság megállapítása után keresheti a szülőt, majd a tehetséggondozás folyamatában az előrehaladás értékelésekor. A kommunikáció tartalma az információkérés, a tájékoztatás, a szülőkonzultáció és a tanácsadás.

7.3. Ágazaton belüli szakmai és szakmaközi kommunikáció

- **Nevelési-oktatási intézmények óvoda- és iskolapszichológusai, tehetségfejlesztő pedagógusai, mentortanárai, az intézményi tehetséggondozás szervezői**

Javasolt a havi rendszerességgel folytatott megbeszélés; amennyiben a szakmai munka folytonossága megkívánja, ennél gyakrabban is szervezhető. A kapcsolatot bármelyik fél kezdeményezheti: szoros, kölcsönös együttműködésen alapuló munkakapcsolat kialakítása a feladat. A kommunikáció kiterjedhet az intézmények tehetségfejlesztéssel kapcsolatos mindennemű problémajelzésére, adatszolgáltatásra, gyermekekkel/tanulókkal kapcsolatos tehetségazonosító, fejlesztő és tanácsadói munkafázisokra, nyomon követésre. Ezen szakmai munka profiljához illeszkedő módszerek és szakmai tevékenységek: konzultáció a nevelési-oktatási intézmény pedagógusaival, egyéni helyzetben, csoportban, konzultáció a tehetségfelismerésben és tehetséggondozásban érintett más szakemberekkel,

szükség esetén interdiszciplináris team létrehozása, tehetségazonosításban szerepet vállaló ad hoc bizottság működtetése. Az egyéni és csoportos szakmai konzultációk lebonyolításának helyszínéről a feladatok tervezésének stádiumában aktuális döntés szükséges.

• Szakszolgálati tagintézmény szakemberei

A kommunikáció napi gyakoriságú, mivel a tehetséggondozó koordinátor feladatai megkívánják, hogy folyamatosan tájékozódjon a tehetségazonosítás, a jogosultság megállapítás, a tehetséggondozás folyamatáról, amennyiben a feladatellátás során más szakszolgálati munkatársak bevonására is szükség volt.

A kapcsolattartás személyes találkozás formájában történhet a legeredményesebben. A kapcsolatfelvétel kölcsönösségen alapuló és kétirányú lehet. A szakszolgálati szakemberek kommunikációjának tartalma lehet szóbeli tájékoztatás, írásbeli vélemény, határozat elkészítése, esetmegbeszélés, szakmai, szakmaközi (interdiszciplináris) team megbeszélés. A tehetséggondozó koordinátor a kéréseit hivatalos formában a tagintézmény-vezetőhöz nyújtja be.

• A szakszolgálati rendszer tehetséggondozó koordinátorai

A szakszolgálati rendeletben meghatározott feladatok megkívánják a tehetséggondozó koordinátorok országos hálózattá szerveződését. Ebben a hálózati kommunikációban – a rendszer felállítása után – indokolt félévente valamilyen kommunikációs csatornán való kapcsolatfelvétel (telefon, fax, e-mail). A hálózattá alakulás eleinte rendszeres személyes találkozót igényel, a találkozások helyszínét valamilyen megyei vagy a fővárosi székhelyintézmény biztosíthatja. A tehetséggondozó koordinátorok hálózati együttműködése a kölcsönösségen alapul. A tehetséggondozó koordinátorok megjelenése mind a szakszolgálati, mind a tehetségügyi intézményi struktúrákban új elem, ezért is fontos a hálózati szintű együttműködésük. A hálózati együttműködések programjai keretet adnak ahhoz, hogy megfogalmazást nyerjenek a tehetséggondozó koordinátorok napi munkavégzésének különféle jellegzetességei, hozzájárulnak a tehetséggondozó koordinátorok feladatainak tervezéséhez, segítenek abban, hogy a szakszolgálatok és az országos tehetséggondozás rendszerében elfoglalt helyüket egyértelművé tegyék. A programokon elhangzott prezentációkról javasolt alkalmanként egy-egy olyan összegző dokumentum elkészítése, amelyben a tehetséggondozó koordinátorok egységesen tudják munkájukat bemutatni. Kívánatos, hogy a szakszolgálati tagintézmények vezetői támogassák a tehetséggondozó koordinátorokat a hálózaton belüli személyes találkozásokon való részvételben. A tagintézmény-vezetők egyetértése szükséges arról, hogy ezeken a szakmai megbeszéléseken milyen adatok és információk kerüljenek közreadásra.

- **Nevelési-oktatási intézmények vezetői**

A szakszolgálati tehetséggondozó koordinátor negyedévenkénti, illetve szükség szerint ennél gyakrabban megvalósított egyéni szakmai konzultációt szervez. A kapcsolat kétirányú, a kapcsolatfelvételt bármelyik fél kezdeményezheti.

A kommunikáció kiterjedhet a tájékozódásra, adatkérésre, adatszolgáltatásra, szakmai segítségkérés megfogalmazására, szakmai segítségnyújtásra, pályázati felhívásokról való tájékoztatásra és pályázatokkal kapcsolatos szakmai együttműködésre.

Célszerű a szakszolgálatok tagintézményeiben a nevelési-oktatási intézmények vezetőivel, vezetőségével való kapcsolattartás tartalmát és formáját külön rögzíteni, ebben ki lehet térni a szakszolgálati tehetséggondozó koordinátorok jogszerű, szakmailag elfogadható kommunikációjára. Javasolt, hogy a tehetséggondozó koordinátor intézményvezető felé történő kapcsolatfelvételt előzze meg a szakszolgálat tagintézmény vezetőjének tájékoztatása. Az írásbeli kommunikációt minden esetben egyeztetni, engedélyeztetni szükséges a tagintézmény-vezetővel.

- **Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége (MATEHETSZ)**

Az országos szervezettel való kommunikáció gyakorisága eseti, javasolt a közvetlen kommunikációs kapcsolat kiépítése, amit legalább negyedévente megújítanak. A kapcsolat kezdeményezője a szakszolgálat tehetséggondozó koordinátora. A tehetséggondozást érintő kölcsönös információáramlásról a szakszolgálati intézmény fenntartója és a szakszolgálati intézmény vezetője valamint a szakszolgálaton kívüli tehetséggondozó szervezet között írásba foglalt együttműködési megállapodás létrehozása szükséges, mely pontosan leírja az információáramlás tartalmát és kereteit.

- **A tehetségügyet segítő egyéb intézmények (tehetségpont, tehetségsegítő tanács, alapítvány, egyesület stb.)**

A tankerületi, tehetségügyet segítő szervezetekkel való kommunikáció eseti, de indokolt a havi szinten történő rendszeres kapcsolatfelvétel. A kapcsolatfelvételt mindkét fél kezdeményezheti. A tehetséggondozást érintő kölcsönös információáramlásról a szakszolgálati intézmény fenntartója és a szakszolgálati intézmény vezetője, valamint a szakszolgálaton kívüli tehetséggondozó szervezet között írásban foglalt együttműködési megállapodás létrehozása javasolt, mely pontosan leírja az információáramlás tartalmát és kereteit. Ezek a szervezetek részt vállalnak a tehetséggondozásban, a tehetséggondozó koordinátor javasolhatja az általuk működtetett programokat. A kommunikáció kiterjedhet a tehetséggondozás bármelyik szakmai folyamatára, emellett érintheti a pályázati lehetőségeket, a tankerületi szinten megjelenő egyéb szakmai feladatokat is.

7.4. Ágazatközi szakmai és szakmaközi kommunikáció, kapcsolat a civil szervezetekkel

• Szociális és egészségügyi intézmények szakemberei

A kommunikáció gyakorisága eseti, azoknál a tehetséges gyermekeknél/tanulóknál válik szükségessé, akiknél komplex gondozásra van szükség, illetve egyéni élethelyzetük megkívánja más ágazat szakembereinek bevonását. A kapcsolatot a tehetséggondozó koordinátor kezdeményezi, ha a szakszolgálati eljárásrendben szükségessé válik az ágazatközi együttműködés. A kapcsolatot a más ágazathoz tartozó partner kezdeményezi, ha a gyermek sajátos helyzete miatt az elsődleges ellátás ott kezdődött meg (pl.: Gyermek és Ifjúsági Ideggondozó Intézet, gyermekvédeleми intézmény képviselője, családsegítő intézmény képviselője stb.). Az eseti megbeszélések a gyermek/tanuló helyzetére vonatkozóan más-más jelenlévőkkel, más-más témakörben történhetnek. Érintetté válhatnak itt a kettős különlegességű (tehetséges és hátrányos helyzetű, sajátos nevelési igényű, beilleszkedési, tanulási, magatartási problémákkal küzdő) gyermekek/tanulók. A tehetséggondozó koordinátor által kezdeményezett kommunikációt minden esetben a tagintézmény-vezető előzetes egyetértésével kell lefolytatni. A szakmai teamben csak azok a szakszolgálati munkatársak vesznek részt, akik a gyermeknél/tanulónál az azonosítási, jogosultsági, gondozási és nyomon követési folyamataiban közreműködnek.

• Kommunikáció civil szervezetekkel

A tehetséggondozás széles spektrumú, nemcsak szakszolgálatok látnak el szakszolgálati tevékenységet, hanem civil szervezetek is. A szakszolgálati tehetséggondozó koordinátor feladata a tehetséggondozásban szerepet vállaló civil szervezetekkel való kapcsolatfelvétel, kapcsolattartás.

8. A szakszolgálati tehetséggondozás megfelelő színvonalú működtetésének és a tehetséggondozó koordinátor szakmai munkájának támogatása

Több olyan szakmai támogatási forma ismeretes, amelyek a szakmai munka minőségét, a szakemberek folyamatos fejlődését hivatottak segíteni.

• Szakmai munkaközösségek

A 15/2012-es EMMI rendelet 33. § (3) bekezdése szerint „Az Intézményben legalább öt pedagógus hozhat létre szakmai munkaközösséget. Az azonos feladatok ellátására egy szakmai munkaközösség hozható létre. Egy Intézményben legfeljebb tíz – a pedagógiai szakszolgálat feladatai szerint szerveződő – szakmai munkaközösség hozható létre. A szakmai munkaközösség részt vesz az Intézmény szakmai munkájának irányításában, tervezésében, szervezésében és ellenőrzésében, összegző véleménye figyelembe vehető a pedagógusok minősítési eljárásában.” A teljes rendszer felállítása után minden megyében lehetőség lesz arra, hogy a tehetséggondozó koordinátorok és a tehetséggondozás intézményi szintű feladataiban részt vevő kollégák munkaközösséget alakítsanak. Ezekben a szakmai közösségekben lehetőséget kell teremteni a rendeletben meghatározott feladatok mellett az informális kapcsolat-tartásra, az információ átadásra, a szakmai munka támogatására is. Ez a fajta munka kiemelten fontos egy új szolgáltatás bevezetésekor.

• Pedagógiai szakszolgálati szaktanácsadás

A tehetséggondozó koordinátorok mint szakszolgálati szakemberek a fenntartó által biztosított szakterületi szakszolgálati tanácsadó szolgáltatásban részesülnek. A szakszolgálati tanácsadó munkájának jellemzőit az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet és az Educatio Nkft. szakemberei által jelenleg kialakítás alatt álló szakszolgálati szaktanácsadói profil leírása nyújtja.

A feladatellátásra vonatkozó jogszabály nyújtotta keretek a következők:

12. § (1) Országos pedagógiai-szakmai szolgáltatásként kell megszervezni a kiemelt figyelmet igénylő gyermek, tanuló részére nyújtott nevelést és tanítási-tanulási folyamatot segítő szaktanácsadást.

(3) A kiemelt figyelmet igénylő gyermekek, tanulók nevelését, nevelését-oktatását segítő szaktanácsadást oly módon kell megszervezni, hogy a szaktanácsadás a pe-

pedagógiai szakszolgálat intézményei által ellátott valamennyi nevelő, nevelő-oktató, fejlesztő munkához biztosítva legyen.³⁹

A fenti kereteket figyelembe véve a pedagógiai szakszolgálati szaktanácsadás célja és feladata a segítő értékelés alapelveivel és gyakorlatával összhangban a szakember kompetenciáin belül az erős oldalak megerősítése és a kevésbé hatékony kompetenciák fejlesztése személyes kapcsolatot igénylő konzultációs helyzetekben.

• **Továbbképzések**

A tehetséggondozó koordinátorok eltérő képzettségéből adódnak az eltérő szakmai kompetenciák. Az egyéni erősségek és gyengeségek felderítése megmutathatja a szakmai segítségkérés irányát. A továbbképzéseken való részvétel, szakmai információs napok látogatása, workshopokon való jelenlét segíti az eltérő szakmai háttérrel rendelkezők közös szakmai munkájának megteremtését.⁴⁰

Speciális képzések, tanfolyamok szervezése a jövőben várható.

• **Országos tehetségügyi szervezetek, civil szervezetek**

A tehetséggondozó koordinátor szakmai munkáját egyértelműen támogatják azok az országos tehetségügyi szervezetek (MATEHETSZ, Oktatási Kutató- és Fejlesztő Intézet) amelyek név szerinti is megemlítésre kerülnek a 15/2013 (II.26.) EMMI rendeletben.

• **A nevelési-oktatási intézmények, tehetségműhelyek tehetséggondozásban részt vevő pedagógusai**

A tankerületi szinten működő tehetségműhelyekkel, a tehetséggondozásban részt vevő pedagógusokkal történő szakmai együttműködésen keresztül a tehetséggondozás minél teljesebb körű megvalósítása közös cél. A tehetséggondozó koordinátorok segíthetik és hatékonyabbá tehetik a különböző intézményi szakemberek munkájának összehangolását, a támogató jelleg itt a szakmai kölcsönösségben jelentkezik. A tehetséggondozó koordinátor az eredményes munka érdekében élő munkakapcsolatot alakít ki a nevelési-oktatási intézmények pedagógusaival, a tehetségfejlesztési szakemberekkel, a szakszolgálat szakembereivel. Javasolt, hogy

³⁹ 48/2012. (XII. 12.) EMMI rendelet a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokról, a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat ellátó intézményekről és a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokban való közreműködés feltételeiről.

⁴⁰ A MATEHETSZ akkreditált továbbképzései között szerepel az intézményi tehetségkoordinatori terület. Bár ez egy elsősorban a nevelési-oktatási intézményekben dolgozó tehetségkoordinátorok számára kidolgozott továbbképzés, mint bemeneti információ fontos lehet a szakszolgálati koordinátorok rendszerszintű gondolkodásának kialakításában.

a kölcsönös támogató jelleg együttműködési megállapodás keretében rögzítésre is kerüljön, illetve készüljön el a tankerület sajátosságait figyelembe vevő rövid, közép és hosszú távú tehetséggondozási terv.

- **A szakmai munka ellenőrzése**

A pedagógus munkakörben dolgozó szakszolgálati tehetséggondozó koordinátorok esetében is érvényes, 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 148. § (1) bekezdése szól a pedagógus szakmai ellenőrzéséről. Az ellenőrzés meghatározott szempontok szerint történik, célja javító és útmutató. A szakmai munka ellenőrzése, jellegét tekintve szummatív értékelésre összpontosító, szemben a korábban említett szakszolgálati szaktanácsadással. Ez utóbbinak feladata a segítő értékelés keretében a szakember kompetenciáin belül az erős oldalak megerősítése és a kevésbé hatékony kompetenciák fejlesztése.

Ugyancsak a szakmai munka javítását, a szakmai munka minőségére vonatkozó változtatás kezdeményezését kívánja meg a pedagógus előmeneteli rendszer minden fokozata. A saját munka bemutatása, az önreflexiók készítése a szakmai munka mélyebb átgondolását kívánja meg, lehetőséget adva a fejlődésre.

9. A szakszolgálati tehetség gondozás megfelelő színvonalú működtetésének és a tehetség gondozó koordinátor szakmai munkájának minőségellenőrzése

A szakmai munka minőségellenőrzése és a minőségbiztosítás hosszabb távon a folyamatos fejlődést, a külső-belső változásokhoz történő gyorsabb alkalmazkodást hozza magával. A minőségbiztosítás intézményi, míg a minőségellenőrzés egyéni szinten teszi lehetővé a tudatosabbá válást a tevékenységekkel, értékekkel, lehetőségekkel, akadályokkal kapcsolatban, ami végül az optimális munkavégzéshez, a pozitív irányú változásokhoz vezet.

A kialakított minőségi sztenderdeket nemcsak a pedagógusi munkára kell érvényessé tenni, hanem a munka során használt eszközök, módszerek esetében is alkalmazni kell.

A minőségi munkavégzés elemei:

- állapotfelmérés,
- helyzetelemzés,
- a partnerek igényeinek és elégedettségének megismerése,
- ezek figyelembevételével a célok megfogalmazása,
- a célok elérésére tervek készítése, azok megvalósítása,
- az eredmények értékelése, az esetleges hibák javítása.

A partnerek és saját elégedettségünk megerősíti a sikeres folyamatokat, amelyek további fejlesztéssel sztenderdekké válhatnak, így a fenti lépéssor követése nemcsak a tehetség gondozó koordinátorok számára ajánlott.

A szakszolgálati intézmény tehetség gondozó munkájának és a tehetség gondozó koordinátor szakmai munkájának minőségellenőrzése tagintézményi szinten történik. Az alábbiakban olyan lépéssorokat javasolunk, amelyek a minőség-ellenőrzés során a teljes szakmai munkavégzés folyamatát lefedik:

- a szakszolgálati intézmény és a tehetséggondozó koordinátor éves munkaterv alapján tervezett és elvégzett munkájának mennyiségi és minőségi ellenőrzése,
- a szakszolgálati intézmény és a tehetséggondozó koordinátor kapcsolatépítő munkájának számadata,
- a szakszolgálati intézmény és a tehetséggondozó koordinátor szakmai, partneri köre (folyamatosan frissített partneri adatbázis megléte),
- a kötelezően előírt szakszolgálati dokumentációs rendszer naprakész vezetése,
- a szakszolgálati intézmény és a tehetséggondozó koordinátor munkájához kapcsolódó speciális papíralapú és elektronikus dokumentációs rendszer naprakész vezetése,
- a szakszolgálati intézmény és a tehetséggondozó koordinátor munkaterületéhez kapcsolódó partneri igény- és elégedettségmérés eredményeinek elemzése,
- a tehetséggondozó koordinátor szakmai kompetenciáinak felmérése, megítélésük a gyakorlati működés során (szakmai stratégia, folyamatos szakmai fejlődés, szakmai kapcsolatok kialakítása és fenntartása, kutatás és fejlesztés, marketing, ügyfélmenedzsment, minőségbiztosítás, stb.),
- a tehetséggondozó koordinátor személyes kompetenciáinak felmérése, megítélésük a gyakorlati működés során (én-tudatosság, érzelmi tudatosság, pontos önértékelés, önbizalom, önszabályozás, önkontroll, megbízhatóság, lelkiismeretesség, alkalmazkodás, innováció, motiváció, teljesítmény-motiváció, elköteleződés, kezdeményezőkészség),
- a tehetséggondozó koordinátor szociális kompetenciáinak felmérése, megítélésük a gyakorlati működés során (empátia, mások megértése, mások fejlesztése, kliensközpontság, a sokszínűség értékelése, társas készségek, befolyásolás, kommunikáció, konfliktuskezelés, vezetés, kapcsolatépítés, együttműködés, csapatszellem).

A minőségellenőrzés lépesei közül az első öt pontot évente, míg a többi két évente célszerű a tagintézmény vezetőinek ellenőrizni.

A minőségellenőrzés során a vezető figyelembe veszi a tehetséggondozó koordinátor saját munkájára vonatkozó reflexióit, az ellenőrzés tapasztalatait, amit szóban visszajelez a tehetséggondozó koordinátornak, majd a megbeszélés eredményét

írásban is rögzíti. Ezek az összegző dokumentumok a pedagógus előmeneteli rendszerben a portfólió készítése során felhasználhatók.

10. A tehetséggondozás megfelelő színvonalú működtetésének és a tehetséggondozó koordinátor szakmai munkájának adminisztrációja

A szakszolgálati rendszerben a protokollhoz kötött tehetséggondozás és a tehetséggondozó koordinátor munkaköre, feladatellátása új elem, így az adminisztrációs munka lépései is kialakításra várnak. Az Integrált Nyomon Követő Rendszer (INYS) bevezetése egységesíti, egyúttal meghatározza, hosszabb távon átláthatóvá, egyszerűbbé teszi az adminisztrációs feladatokat. (Megjegyeznénk, hogy az INYS teljes bevezetése után is szükség lesz a papíralapú dokumentációra, mivel a jogszabály jelenleg nem teszi kizárólagossá, csak kötelezővé az INYS-t.) Az adminisztrációs előírások teljesítése egyúttal a munkavégzés igazolására is szolgál, mivel a tehetséggondozó koordinátor munkaidejének jelentős részét más intézményekben, szervezetekben töltheti.

A munkavégzést, ennek jellegét, típusát célszerű munkanaplóban rögzíteni (pl. személyes, konzultatív jellegű összejövetel, utazást igénylő kapcsolatépítő munkavégzés, valamint az azonosításra, jogosultság megállapításra fordított idő).

A feladatok, típusuktól függően, csoportba sorolhatók:

• **kapcsolatfelvevő típusú feladat**

A tehetséggondozó koordinátor jelzés alapján kapcsolatot kezdeményez a kiemelten tehetséges gyermekkel/tanulóval és a szülőkkel, a nevelési-oktatási intézmények vezetőivel, pedagógusaival, a tehetséggondozást végző szakemberekkel, szervezetekkel, az országban működő szakszolgálati tehetséggondozó koordinátorokkal, valamint egyéb, országos szinten működő, a tehetségügyet szolgáló szervezettel.

Minden kapcsolatfelvételt, az ott történt megbeszélés eredményeit rögzíteni szükséges (pl. emlékeztető formájában).

• **azonosítási, jogosultság megállapítási feladat**

A tehetséggondozó koordinátor – kompetenciájának megfelelő mértékben – részt vesz/részt vehet a tehetségazonosításban. Ezek dokumentumai az interjúkról készült jegyzetek, a kitöltött checklistek, a felvett és értékelt tesztek. Az azonosítással kapcsolatos dokumentumokat akkor is a tehetséggondozó koordinátornak célszerű lefűzni, ha az azonosításban más munkatársa is részt vett. A jogosultság megállapí-

tása során dokumentum készül (tehetséggondozási jogosultságot megállapító szakszolgálati szakvélemény), az ezt megelőző bizottsági megbeszélésről emlékeztetőt, jegyzőkönyvet szükséges készíteni.

- **tehetséggondozási feladat**

A tehetséggondozó koordinátor részt vállalhat a szakszolgálatban zajló tehetséggondozásban is, amennyiben képzettsége ezt megengedi. Az önismereti, személyiségfejlesztő csoportok esetében az ülések anyagát meg kell őrizni, a csoportfolyamatokról, a csoportba hozott egyéni problémákról feljegyzést kell készíteni. Amennyiben a csoportot nem a tehetséggondozó koordinátor vezette, a vonatkozó adminisztrációs munka a csoportvezető felelőssége.

- **nyomon követő típusú feladat**

A tehetséggondozó koordinátor – optimális esetben – a látóterébe került gyermekekkel/tanulókkal hosszú évekig kapcsolatban marad. Az évek során a versenyek eredményei, a gyermekek produktumairól készült felvételek egy portfólióba kerülnek, ami tartalmazza a tehetséggondozó koordinátor éves értékelését is.

- **koordinációs típusú feladat**

A koordinációs típusú feladat során több partner közötti egyeztetés történik. Csoportos szakmai összejövetelt, team-munkát kíván, ennek célja lehet egyeztetés, pályázati koordinálás, tankerületi szintű feladatok összehangolása, szakmaközi esetmegbeszélés. A megbeszélésről emlékeztetőt, feljegyzést célszerű készíteni.

- **konzultáció típusú feladat**

A konzultáción részt vehetnek a kiemelten tehetséges gyerekek szülei, pedagógusai, a tehetségfejlesztő műhelyek vezetői, ezek hiányában a tehetséggondozást végző pedagógusok. A konzultáció megállapításairól, a létrejött cselekvési tervről emlékeztetőt, feljegyzést kell készíteni.

- **rendszeres kapcsolattartó/hálózatépítő típusú feladat**

Minden megbeszélésről, az ott született megállapításokról célszerű írásos anyagot (emlékeztetőt, feljegyzést) készíteni. Ez a további munka kiindulási alapja, biztosítja a munka folyamatának hosszú távú áttekintését, ezzel visszacsatolást nyújt.

11. Összegzés

A pedagógiai szakszolgálatok egységes intézményrendszerének kialakítása lehetővé és egyúttal szükségessé tette a szakmai munka kereteinek, tartalmának szabályozását. A munka első részeként az Alapprotokoll, majd ennek alapján a szakterületi protokollok készültek el a tíz szakszolgálati feladat vonatkozásában. Ennek a folyamatnak egyik eleme a kiemelten tehetséges gyermekek/tanulók gondozásának szakszolgálati feladatellátási területére kifejlesztett szakterületi protokoll.

A feladat a szakszolgálati rendszerben új, bár a tehetséggondozás hazai gyakorlata több évtizedre tekint vissza. A szakterületi protokoll kialakításakor az alapot a törvényi és a rendeleti szabályozás adta meg, ugyanakkor figyelembe vettük a már kialakult gyakorlatot is.

A tehetséggondozó koordinátor feladata sokrétű, a koordinálás, kapcsolattartás mellett, kompetenciájának megfelelően részt vesz a tehetség azonosításában is. Mivel a nevelési-oktatási intézményekben külön órakeret áll a különleges bánásmódot igénylő gyermek/tanulók gondozására, szükségesnek látjuk egy szakvélemény kiadását. A jogosultság megállapítása a tehetséggondozó koordinátor előkészítő, összegző munkájára alapozva egy ad hoc bizottság feladata. A nyomon követés biztosítja, hogy a tehetséges gyermek/tanuló minél több lehetőséget megkapjon ahhoz, hogy eredményes lehessen.

A Függelékben található kérdőívek, checklistek a nemzetközi gyakorlatban kialakított módszereken alapulnak. Nem teljes körűek – erre nem is vállalkozhattunk – de reményeink szerint megfelelő, biztos alapot adnak a feladatellátás megkezdéséhez.

Bízunk abban is, hogy a szakterületi protokoll segíti majd a pedagógiai szakszolgálati tagintézményeket munkájuk megszervezésében, a későbbiekben pedig a speciális protokollok kidolgozásának alapját képezheti.

12. Irodalomjegyzék

- B. Trefil Edina–Herskovits Mária (2013): A tehetséges gyerekek/fiatalok problémái – problémátípusok. In: Herskovits Mária–Ritoók Magda (szerk.) *Tehetségek vonzásában*. Felsőoktatási Tanácsadás Egyesület.
- Bagdy Emőke–Kövi Zsuzsanna–Mirnics Zsuzsa (2014): *A tehetség kibontakozása*. Budapest, Helikon Kiadó.
- Balogh László (szerk.) (2000): *Tehetség és iskola*. Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó.
- Balogh László (2004): *Iskolai tehetséggondozás*. Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó.
- Balogh László (2005): Tehetséggondozás az EU-ban és nálunk. In: *Fókusz*, 7. 1. 2005. 14–27. pp.
- Balogh László (2006): A tehetséggondozás pszichológiája. In: Bagdy Emőke (szerk.) *Alkalmazott pszichológia*. Budapest. 33–49. pp.
- Balogh László (2007): Elméleti alapok tehetséggondozó programokhoz In: *Tehetség* 4. 1. 2007.
- Balogh László (szerk.) (1999): *Tehetség és iskola*. Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó.
- Balogh László–Herskovits Mária (szerk.) (1993): *A tehetségfejlesztés alapjai*. Elmélet és módszerek. Debrecen, KLTE.
- Balogh László–Herskovits Mária–Tóth László (szerk.) (2000): *A tehetségfejlesztés pszichológiája*. Szöveggyűjtemény. Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó.
- Balogh László–Mező Ferenc (2011): *Fogalomtár a tehetségpontok számára*. Budapest, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége.
- Barkóczi Ilona–Klein Sándor (1968): Gondolatok az alkotóképességről és vizsgálatának egyes problémáiról. In: *Magyar Pszichológiai Szemle*, XXV., 508–512. pp.
- Barkóczi Ilona–Zétényi Tamás (1981): *A kreativitás vizsgálata. Pszichológiai tanácsadás a pályaválasztásban*. Budapest, OPI. (Módszertani Füzetek)
- Betts, G.–Neihart, M. (1988): Profiles of the gifted and talented. In: *Gifted Child Quarterly*, Vol. 32, No. 2, Spring.

- Czeizel Endre (1997): *Sors és tehetség*. Budapest, Fitt Image–Minerva.
- Dávid Imre (1999): A tehetséges tanulók azonosításának módszerei 10–14 éves korban az intellektuális szférában. In: Balogh László (szerk.) *Tehetség és iskola*. Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó. 52–77. pp.
- Duró Zsuzsa (2002): *Tehetséges gyerekekről mindenkinek*. Human Club Egyesület.
- Duró Zsuzsa (2006): *Teljesítmény vagy alulteljesítés: iskola, család, módszerek*. In: Tanítás- Tanulás, 3. 2006.
- Duró Zsuzsa (2008): A tehetség szolgálatában In: *Tanítás- Tanulás*, 5. 10. 2008. 18–21. pp.
- Felhívás a TÁMOP-3.4.5-12-2012-0001 azonosító számú „Tehetséghidak Program” című kiemelt projekt Sajátos Nevelési Igényű Gyermekek tehetségfejlesztése alprojekt keretében megvalósuló „Az Én Gyermekem is Tehetséges” Programsorozat. 11. számú melléklet.* Az anyag megtalálható a http://oper.tehetség.hu/sites/default/files/Palyazati%20felhivas_%20SNI.pdf oldalon.
- Feuerstein, R.-Tannenbaum, A. J. (2002): Tehetség és alulteljesítés. In: *Tehetség*, 9. 1. 2002.
- Franz, J. Mönks (2002): Tehetséggondozás Európában. In: *Alkalmazott Pszichológia*, 4. 2. 2002.
- Gefferth Éva (2004): *Csak keresni kell... A tehetséges gyerekekről nevelőknek*. Budapest, Trefort.
- Gyarmathy Éva (2003a): *Tehetséges tanárok a tehetségekért*. In: Pedagógusképzés, 3–4. pp.
- Gyarmathy Éva (2003b): Tehetséggondozás. Szociokulturálisan hátrányos helyzetű, kiemelkedő képességekkel rendelkező gyerekek alulteljesítése. In: *Tanít-tani*, 24–25. 2003. 70–77. pp.
- Gyarmathy Éva (2007): *A tehetség háttere és gondozásának gyakorlata*. Budapest, ELTE Eötvös K.
- Gyarmathy Éva (2010): *Hátrányban az előny – A szociokulturálisan hátrányos tehetségesek*. Budapest, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége. (Géniuszkönyvek 12.)

Gyarmathy Éva (2012): *A tehetség. Fogalma, összetevői, típusai és azonosítása*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó.

Herskovits Mária (2002): A tehetséges gyermek felismerését és fejlesztését szolgáló egyéni tanácsadás lehetőségei. In: Ritoókné Ádám Magda: *A tanácsadás pszichológiája. Szöveggyűjtemény*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.

Policy and implementation strategies for education of gifted and talented students – Support package IDENTIFICATION, State of NSW, Department of Education and Training, Curriculum K-12 Directorate, 2004

Ranschburg Jenő (szerk.) (1989): *Tehetséggondozás az iskolában. Pedagógiai és pszichológiai tanulmányok a tehetséges tanulók felismeréséről és képzéséről*. Budapest, Tankönyvkiadó.

Roe, R. A. (2002): What Makes a Competent Psychologist. In: *European Psychologist*, Vol. 7, No. 3, September 2002. 195. p.

Ruban, L. M.—Reis, S. M. (2009): Identification and Assessment of Gifted Students With Learning Disabilities, Gifted Education. In: *Theory into Practice*, 44 (2), 115–124. pp.

Torda Ágnes—Nagyné Réz Ilona (2014): *Alapprotokoll*. Budapest, Educatio Nkft. (Kézirat; készült a „Sajátos nevelési igényű gyermekek integrációja (Szakszolgáltatások fejlesztése)”, TÁMOP-3.4.2.B projekt keretében.)

Tóth László (szerk.) (1996): *Tehetségkalauz*. Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó.

Tóth László (szerk.) (2014): *Tehetség bibliográfia*. Magyar szerzők írásai 1985–2013-ig. Debrecen, Magyar Tehetséggondozó Társaság.

Tóth László–Király Zoltán (2006): Új módszer a kreativitás megállapítására: a Tóth-féle kreativitásbecslő skála (TKBS). In: *Magyar Pedagógia* CVI./4. (2006) 287–311. pp.

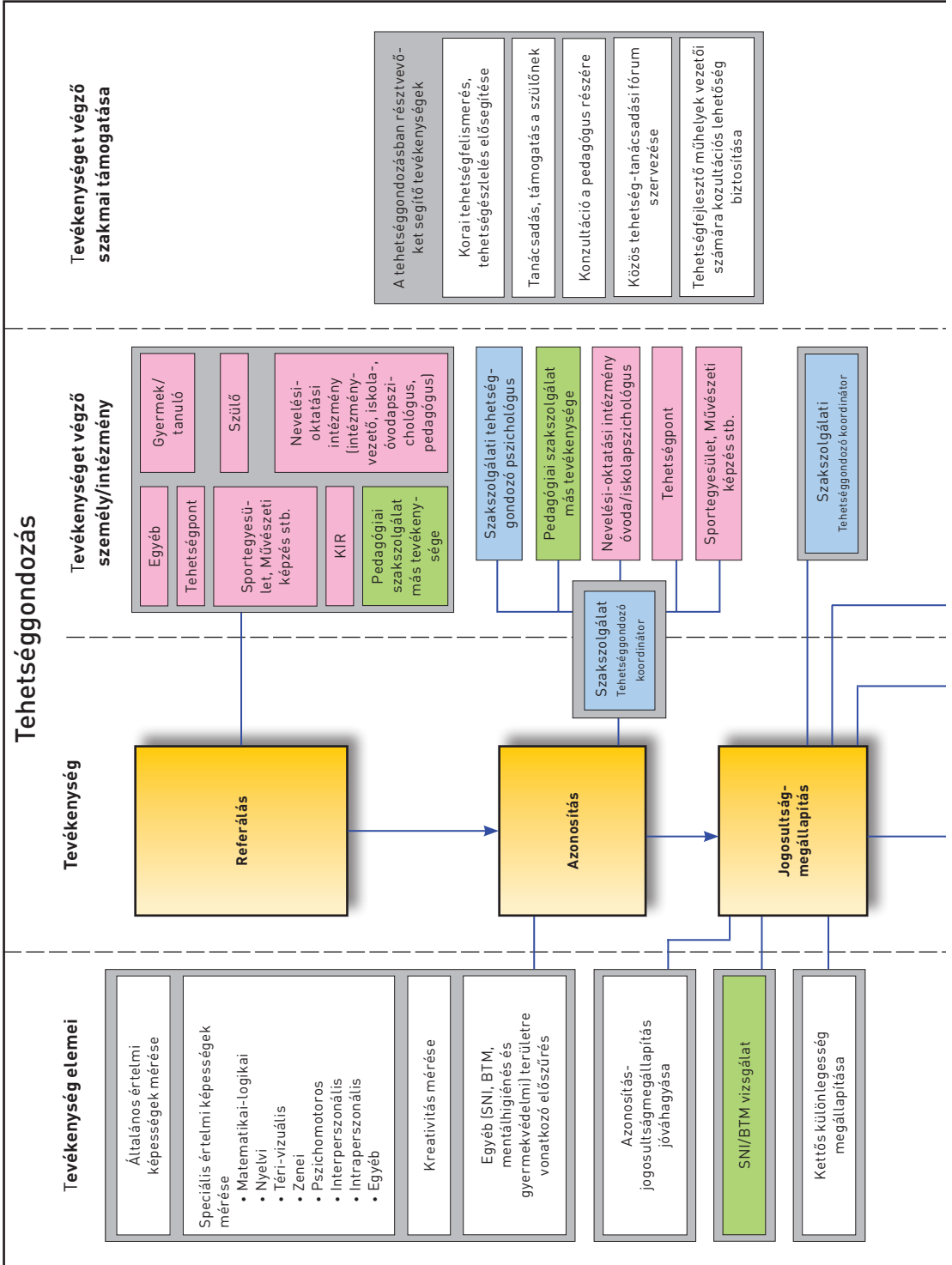
Vincze Szilvia (2004): A kreativitás és a matematikai teljesítmény kapcsolata. In: Balogh László–Koppány László (szerk.) *15 év a tehetségekért: elmélet és gyakorlat*. Debrecen, Koroknay Dániel Általános Iskola–Debreceni Egyetem Pedagógiai-Pszichológiai Tanszéke, 154–174. pp.

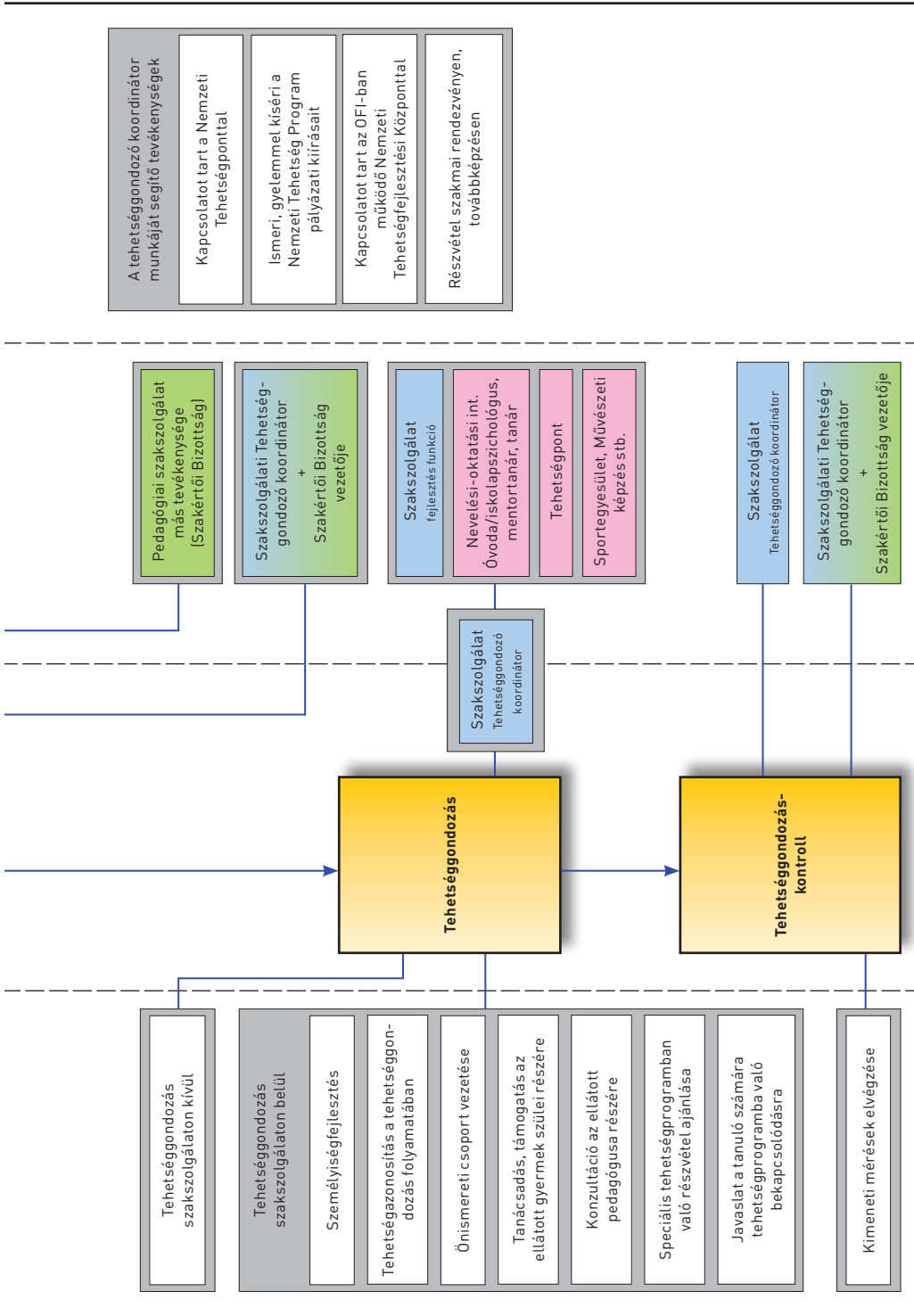
13. Függelék

Mellékletek jegyzéke

1. számú melléklet: az Educatio Nkft. munkatársai által készített folyamatábra a kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók szakszolgálati feladatellátásáról.....	68
2. számú melléklet: az Educatio Nkft. munkatársai által kidolgozott értelmezés a kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók szakszolgálati feladatellátását bemutató folyamatábrához	70
3. számú melléklet: Nyilvántartó lap	73
4. számú melléklet: Kérdőív osztálytársak jellemzésére.....	78
5. számú melléklet: Szempontok a potenciálisan tehetséges gyermekek megtalálásához	80
6. számú melléklet: Önjellemző kérdőív a tehetségazonosításban részt vevő gyermekek számára ...	81
7. számú melléklet: Összegző szempontrendszer a művészi képességek tehetségterület azonosításához.....	82
8. számú melléklet: Összegző szempontrendszer a vezetői képességek tehetségterület azonosításához.....	83
9. számú melléklet: Vezetői képességek tulajdonságlistája szülők számára	84
10. számú melléklet: Pedagógiai profil a kreativitás tehetségterület azonosításához.....	86
11. számú melléklet: Viselkedésellenőrző lista tanulói motiváció összegzéséhez.....	88
12. számú melléklet: Szempontrendszer az alulteljesítő, hátrányos helyzetű tehetséges tanulók azonosításához.....	89

13. számú melléklet: Alulteljesítő, nonkonform tanulók megfigyelési szempontsora	90
14. számú melléklet: A tehetség jeleinek megfigyelése a kulturálisan hátrányos helyzetben levő tanulóknál (művészetek tehetségterület)	92
15. számú melléklet: A tehetséges tanulók szüleivel folytatott interjút segítő kérdések	94
16. számú melléklet: Szülői kérdőív tehetséges gyermekek jellemzésére.....	96
17. számú melléklet: Renzulli-Hartmann-skála a kiemelkedő tanulók viselkedésjellemzőinek becslésére.....	97
18. számú melléklet: Tehetség gondozási jogosultságot megállapító szakszolgálati szakvélemény – minta.....	101
19. számú melléklet: Vizuális művészeti alkotások portfóliója – értékelőlap.....	104

Az Educatio Nkft. munkatársai által készített folyamatábra a kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók szakszolgálati feladatellátásáról

Az Educatio Nkft. munkatársai által kidolgozott értelmezés a kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók szakszolgálati feladatellátását bemutató folyamatábrához⁴¹

REFERÁLÁS

- A tehetséggondozó koordinátor rögzíti a tehetséggyanút a gyermektől/tanulótól, szülőtől/gondviselőtől, pedagógustól stb. származó információk alapján.

AZONOSÍTÁS

- A tehetséggondozó koordinátor összegyűjti az ellátott (komplex) tehetségazonosításhoz felhasználható adatokat és dokumentumokat (iskolai eredményeket, versenyeredményeket, a szakszolgálat más szakemberei által vagy szakszolgálaton kívül végzett mérések eredményeit, szülői, tanári, kortársi stb. véleményeket, /lehetőleg csatolt állományként kezelhető/ felvételeket, produktumokat stb.).
- A tehetséggondozó koordinátor konzultál az ellátott szülőjével/gondviselőjével, pedagógusával.
- A tehetséggondozó koordinátor elvégzi vagy elvégezteti a komplex azonosításhoz hiányzó (minimálisan a köznevelési törvény által előírt általános értelmi képességre vagy speciális értelmi képességre és a kreativitásra vonatkozó)⁴² méréseket, illetve rögzíti ezek eredményeit.

⁴¹ Jelmagyarázat:

Tevékenység elemei: A Tevékenység oszlopban lévő fő lépések kibontása. Az ábrán az altvékenységeknek többnyire időbeli sorrendiséget nem tükröző felsorolása látható.

Tevékenység: Az univerzális folyamatmodellben (lásd: Torda Á.—Nagyné Réz I. Alapprotokoll. 2014.) szereplő fő tevékenységeknek a vizsgált szakszolgálati feladat szerinti megfelelője.

Tevékenységet végző személy/intézmény: Az adott tevékenységet végző szereplők. (Kék: Az adott szakszolgálati feladathoz tartozó szereplő. Zöld: más szakszolgálati feladathoz tartozó szereplő. Rózsaszín: szakszolgálaton kívüli szereplő.)

Tevékenységet végző szakmai támogatása: A gyermekekhez, tanulókhöz közvetlenül nem kötődő feladatok. Az ellátási folyamatban közreműködők szakmai támogatása.

⁴² A 2011. évi CXCV., a nemzeti köznevelésről szóló törvény 4. § 13. szakasza a kiemelten tehetséges gyermek, tanuló fogalmát a következőképpen definiálja: „kiemelten tehetséges gyermek, tanuló az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki átlag feletti általános vagy speciális képességek birtokában magas fokú kreativitással rendelkezik, és felkelthető benne a feladat iránti erős motiváció, elkötelezettség.”

- A tehetséggondozó koordinátor SNI, BTM, mentálhigiénés vagy gyermekvédelmi probléma gyanúja esetén javaslatot tesz az ellátott átirányítására más szakszolgálati területre, vagy gyermekvédelmi intézményre.

JOGOSULTSÁGMEGÁLLAPÍTÁS

- A tehetséggondozó koordinátor megállapítja a tehetséggondozásra való jogosultságot, javaslatot tesz, illetve adott esetben jogosultságot állapít meg konkrét tehetséggondozó programba való bekapcsolódásra.
- A tehetséggondozó koordinátor az azonosított tehetségek és egyben (SNI, BTM) szakértői bizottsági szakértői véleménnyel is rendelkezők (= kettős különlegességűek) vonatkozásában konzultál az érintett szakértői bizottság vezetőjével a tehetséggondozási javaslat esetleges módosításáról, kiegészítéséről.
- A tehetséggondozó koordinátor és az érintett szakértői bizottság vezetője kettős különlegesség esetén közös javaslatot tesz, illetve adott esetben jogosultságot állapít meg konkrét tehetséggondozó programba való bekapcsolódásra.

TEHETSÉGGONDOZÁS

- A szakszolgálati intézmény támogatja az ellátott személyiségfejlődését.
- A szakszolgálati intézmény önismereti csoportot szervez és vezet az ellátott részére.
- A szakszolgálati intézmény szakembere tehetség-tanácsadást tart a tehetséggondozásban részt vevő ellátott szülője/gondviselője részére.
- A tehetséggondozó koordinátor konzultációt tart a tehetséggondozásban részt vevő ellátott szülőjének/gondviselőjének, pedagógusának.
- A tehetséggondozó koordinátor rögzíti a szakszolgálaton belüli és kívüli, befejezett tehetséggondozó program adatait, eredményét.
- A tehetséggondozó koordinátor javaslatot tesz további tehetséggondozásba való bekapcsolódásra.
- A tehetséggondozó koordinátor javaslatot tesz speciális tehetségprogramba való bekapcsolódásra.

TEHETSÉGGONDOZÁS-KONTROLL

- A tehetséggondozó koordinátor kontrollmérést végez, illetve végeztet a tehetséggondozó programra (kimeneti mérés) vagy az ellátott hosszú távú fejlődése vonatkozóan, és rögzíti ezek eredményét.

Nyilvántartó lap

Pedagógiai szakszolgálati tehetséggondozáshoz

Tagintézményi azonosító:

Oktatási azonosító szám	
Gyermek/tanuló neve	
Születési hely, idő	
Lakcím	
Nevelési-oktatási intézmény neve	
Címe	
Gondviselő neve	
Címe	
Elérhetőségei	
Anya neve	
Címe	
Elérhetőségei	
Jelentkezés dátuma	
Megállapított tehetségirány	

Megjegyzések, változások

A tehetségazonosítás eredményei

A tehetségazonosítás eredményének rövid szöveges összefoglalása (a dokumentumok a nyilvántartó lap mellékletei)

- átlag feletti általános képességek

- átlagot meghaladó speciális képességek

- kreativitás

- feladat iránti elkötelezettség (motiváció)

Az azonosításban részt vevő szakemberek neve, elérhetősége

Kettős különlegesség megállapítása – ennek alapjául szolgáló dokumentumok (szakértői vélemény, konzultációs feljegyzések a nyilvántartó lap mellékletei)

A tehetséggondozásra való jogosultság megállapításának időpontja, iktatószáma (a „Tehetséggondozási jogosultságot megállapító szakszolgálati szakvélemény” a nyilvántartó lap része)

Megjegyzések, változások

A tehetséggondozás folyamatának dokumentumai

Nevelési-oktatási intézményen belüli tehetséggondozás (a program neve, vezetője, a tehetséggondozó pedagógus neve, elérhetősége)

Nevelési-oktatási intézményen kívüli tehetséggondozás (a program neve, vezetője, a tehetséggondozó pedagógus neve, elérhetősége)

Szakszolgálaton belüli tehetséggondozás, konzultáció időpontja (önismereti csoport, szülő-, pedagógus-konzultáció stb.)

Nyomon követés

A programokban elért eredmények (az elkészült munkákról célszerű dokumentumokat mellékelni)

Versenyeken elért eredmények (oklevelek másolatai)

Kimeneti mérések eredményei

A nyilvántartó lapot lezárta:

Dátum:

Aláírás:

Kérdőív osztálytársak jellemzésére

1./ Ha űrhajósokat kéne választani arra, hogy más bolygó lakóit tájékoztassák a Földről, kit / kiket választanál?

_____

Kinek van a legjobb humora az osztályodban?

_____

Ha segítségre lenne szükséged egy adott témában, kihez fordulnál?

_____

Kihez fordulnál az osztályban, ha személyes jellegű gondod lenne?

_____

Ki a legjobb problémamegoldó az osztályban?

_____

Képzeld el, hogy az osztálynak az a feladata, hogy egy találmány modelljét megépítse. Ki lenne az, aki a legjobb és legeredetibb modellt készítené el?

_____

Kik azok az osztálytársaid, akik minden feladatukat elvégzik, és emellett mindig marad idejük más tevékenységekre?

_____

Ki mondja a legeredetibb dolgokat az osztályban, olyasmiket, ami másnak nem jutna eszébe?

_____

Ha a gyerekeknek nem lenne kötelező iskolába járni, ki tudna téged rávenni arra, hogy bejárj?

_____

Ki tudja legjobban felépíteni az érvelését?

_____

Egy iskolai előadáson ki játszaná a főszerepet?

_____

Ha a tanár nem lenne benn az osztályteremben, ki venné át a vezető szerepet?

_____

Képzeld el, hogy az iskolát megkérlik, adományozzon egy művészeti alkotást az ifjúsági központnak. Az osztályotokból kit kérnének meg, hogy elkészítse?

_____

Ki az, aki mindig olvas?

_____

Kinek van a legszélesebb körű műveltsége?

_____

Kitöltő pedagógus neve: _____

Tanított tantárgy: _____

Szemponatok a potenciálisan tehetséges gyermekek megtalálásához⁴³

Nevezze meg, hogy az Ön által ebben a tanévben tanított gyermekek közül kik azok, akiket az alábbiakban felsorolt területek tekintetében az első helyre tenne. Ha adott gyermekről úgy véli, hogy nemcsak egy képességterületen ő a legjobb, a nevét többször is leírhatja. A név után jelölje az osztályt is!

A legtöbb ötlet _____

A legeredetibb ötletek _____

A legkidolgozottabb ötletek _____

A legsokoldalúbb _____

A legjobb humorérzék _____

A legjobb „elemző” _____

A legtöbb szokatlan kérdés _____

A leggyorsabban „kapcsol” _____

A legnagyobb tudású _____

A leggazdagabb szókincsű _____

A leginkább önálló _____

Dátum: _____

⁴³ Forrás: Duró Zs. 2002.

A tanuló neve, a kitöltés dátuma: _____

Önjellemző kérdőív a tehetségazonosításban részt vevő gyermekek számára

1./ Ha lehetőséged lenne találkozni valakivel a múltból vagy a jelenből, kivel szeretnél leginkább találkozni és miért?

2./ Mi a kedvenc témád / tantárgyad?

3./ Mi érdekel leginkább ezzel a témával / tantárggyal kapcsolatban?

4./ Mit szeretsz olvasni? Pl. könyv, magazin, fantasy, ismeretterjesztő

5./ Körülbelül hány könyvet vagy magazint olvasol egy héten?

6./ Amikor nem iskolában vagy, mivel foglalod el magad?

7./ Milyen dolgok érdekelnek? Több olyan terület van, amiről sokat tudsz?
Melyek ezek?

A tanuló neve, a kitöltés dátuma: _____

Összegző szempontrendszer a művészi képességek tehetségterület azonosításához

Szeret művészeti tevékenységekben részt venni; lelkesíti ötleteinek vizuális kifejezése.

Hosszú ideig koncentrálni művészeti tevékenységekre.

Egyedi megoldásai vannak művészeti problémákra.

Sokféle elemet használ fel művészi alkotásaiban; változatos témájú és tartalmú munkákat hoz létre.

Önszántából kísérletezik és próbál ki új technikákat, kifejezési eszközöket.

Szabad idejében iskolai feladatokhoz alkalmazható művészeti alkotásokat válogat.

Éles megfigyelő; meglátja a szokatlant és azt, ami felett mások elsiklanak.

Művészi alkotásait kiegyensúlyozottság és rend jellemzi.

Kritikus saját munkáival szemben; magas személyes követelményeket állít magával szemben; utólag is dolgozik, finomít munkáin.

Mások művészeti alkotásainak tanulmányozásával tölti idejét.

Mások ötleteit inkább felhasználja, mint egyben lemásolja.

Személyes alkotásainak esztétikai értéke van.

Alkotásai egyediek, eredetiek.

A tanuló neve, a kitöltés dátuma: _____

Összegző szempontrendszer a vezetői képességek tehetségterület azonosításához

Vezető szerepet tölt be az iskolai és/vagy közösségi tevékenységekben (nem kell mások által megválasztott pozíciónak lennie).

Szeret a céljai eléréséért dolgozni és sikereket elérni.

Következetes személyiség; fontos számára az igazságosság és az osztozkodás.

Aktív szerepet vállal azoknál a szervezeteknél, amelyekhez tartozik.

A csoportdinamikát pozitívan befolyásolja.

A beszédet, nyelvet arra használja, hogy ötleteket mutasson be és információt tisztázzon.

A csoporton belüli interperszonális kapcsolatokat pozitívan befolyásolja.

Csoportok szervezője és vezetője.

A társai által kinevezetten tölt be vezetői szerepet.

Természetes számára a vezetői szerep gyakorlása.

A tanuló neve, a kitöltés dátuma: _____

Vezetői képességek tulajdonságlistája szülők számára

Kérem, tegyen x jelet az elé az állítás elé, amely Ön szerint jellemzi gyermekét

- Jól kezeli a felelősséget, számítani lehet rá, hogy amit megígért, elvégzi, és általában jól végzi el.
- Magabiztosan viselkedik a vele egykorú gyerekekkel és a felnőttekkel is egyaránt; látszólag nem okoz feszültséget, ha meg kell mutatnia a munkáját az osztály előtt.
- Úgy tűnik, az osztálytársai többnyire kedvelik.
- Jól ki tudja fejezni magát; jó verbális készségekkel rendelkezik és általában gond nélkül megértik a közlendőjét.
- Gyorsan alkalmazkodik új helyzetekhez; gondolkodása és cselekvése rugalmas, és látszólag nem zavarja, ha a megszokott rutinton változtatnak.
- Hajlamos dominánsan fellépni mások társaságában; általában jellemző, hogy ő irányítja azt a tevékenységet, amelyben részt vesz.

Egyéb pszichoszociális készségek:

- Fejlett interperszonális készségekkel rendelkezik; képes befolyásolni másokat annak érdekében, hogy bizonyos nézeteket magukévá tegyenek.
- Kifejezi megértését, empátiáját és mások igényei iránti érzékenységét; kifejezi elképzeléseit etikai vagy humanitáriánus problémákat érintő kérdésekben.
- Kortársai számára példaképként szolgál; magas követelményeket állít magával és másokkal szemben.

Egyéb kognitív / tanulási készségek

- Célokat fogalmaz meg és fontossági sorrendet állít; képes tervezni a stratégiát kialakítani, szervezni és koordinálni tevékenységeit.
- Kreatívan oldja meg a problémákat, gyakran fordulnak hozzá kortársai vagy tanárai ötletekért vagy javaslatokért.
- Jó ítélőképességgel, döntéshozó képességgel rendelkezik; képes a cselekedetei következményeit megfelelően felmérni.

Egyéb személyiségvonások

- Karizmatikus, vonzó, spontán, éleslátó; úgy tűnik, mások ösztönösen vonzódnak hozzá.
- Független, non-konform gondolkodás jellemzi, hajlandó kockázatot vállalni.
- Bizonyos helyzetekben feladatorientált; fegyelmezett, kitartó és elkötelezett azokon a területeken, amelyek kiemelt fontosságúak számára.

A tanuló neve, osztálya: _____

Kitöltő pedagógus neve: _____

Tanított tantárgy: _____

Pedagógiai profil a kreativitás tehetségterület azonosításához⁴⁴

Kérem, tegyen x jelet a megfelelő oszlopba!

	Alacsony		Közepes		Magas
	1	2	3	4	5
1. Sok ötlete van	_____	_____	_____	_____	_____
2. Mindenre tud válaszolni	_____	_____	_____	_____	_____
3. Szokatlan, meglepő ötletekkel hozakodik elő (melyek nem mindig hasznosak)	_____	_____	_____	_____	_____
4. Az ötleteit tovább tudja fejleszteni, a gyakorlatba át tudja ültetni.	_____	_____	_____	_____	_____
5. Ok-okozati összefüggéseket ismer fel	_____	_____	_____	_____	_____
6. Választékosan fejezi ki magát	_____	_____	_____	_____	_____
7. Az érzéseit szavakba tudja foglalni	_____	_____	_____	_____	_____
8. Összehasonlításokat tesz és összefüggésekre mutat rá	_____	_____	_____	_____	_____

⁴⁴ Forrás: Duró Zs. 2002.

9. Több alternatíva esetén dönteni tud	_____	_____	_____	_____	_____
10. Fogékony a felmerült problémákra	_____	_____	_____	_____	_____
11. Tud elemezni és értelmezni	_____	_____	_____	_____	_____
12. Tudja képességeit kamatoztatni a problémamegoldást igénylő feladatokban	_____	_____	_____	_____	_____

Összpontszám:

A tanuló neve, a kitöltés dátuma: _____

Viselkedésellenőrző lista tanulói motiváció összegzéséhez

Belemerül és igazán bevonódik valamely témakör megismerésébe, kitartó a feladatvégzésben (néha nehezen vehető rá, hogy továbblépjen).

Könnyen ráun a rutinszerű dolgokra.

Foglalkoztatja a jó és rossz megkülönböztetése, gyakran alkot ítéletet emberekről vagy eseményekről.

Szereti rendezetté, strukturálttá tenni a dolgokat, embereket és helyzeteket.

Jobban érdeklik a felnőtt élet kérdései, mint a vele egykorú társait.

Szívesebben dolgozik önállóan, kevés iránymutatást igényel.

Tökéletességre törekszik, kritikus magával szemben, saját erőfeszítéseivel nem elégszik meg egykönnyen.

Kevés külső motivációra van szüksége ahhoz, hogy elvégezze a munkáját.

Asszertív; nézeteihez makacsul ragaszkodik.

A tanuló neve, a kitöltés dátuma: _____

Szempontrendszer az alulteljesítő, hátrányos helyzetű tehetséges tanulók azonosításához

1. A magyar nyelvet tájnyelvi vagy más jellegű dialektusban beszéli	Igen/Nem
2. Kevésbé jó beszéd- és kommunikációs készséggel rendelkezik	Igen/Nem
3. Az osztálytermi tevékenységekben inkább passzívan vesz részt	Igen/Nem
4. Kevésbé igazodik az idő nyomásához, amikor feladattal foglalkozik, inkább lassan, de aprólékosan dolgozik	Igen/Nem
5. Lazán kezeli az órai és házi feladatok elvégzését	Igen/Nem
6. Tantárgytesztekben általában nem teljesít jól	Igen/Nem
7. Kimagasló képességei lehetnek egy adott tárgyból, míg más tárgyakban átlagos vagy átlagon aluli teljesítményt mutat	Igen/Nem
8. Írásbeli dolgozatai tartalmukban kiváló minőségűek lehetnek, de nyelvtani és helyesírási hiányosságok vagy nehezen olvasható kézirás jellemzi	Igen/Nem
9. Erősségei inkább az osztálytermen kívül mutatkoznak meg, pl. gépjárműszerelés, iskolában nem értékes ismeretkör birtoklása, barkács- / háztartástan órán kreatív, zenei és/vagy előadói tehetség jellemzi	Igen/Nem
10. Jobban teljesít nem írásbeli, mint írásbeli feladatokban	Igen/Nem

Megjegyzés:

Hátrányos helyzetű a gazdaságilag hátrányos helyzetben levő és/vagy földrajzilag elszigetelt gyerek, akiknek viselkedése a kisebbségi kultúra hagyományos értékeit tükrözi.

Az a tanuló, akit ADD-vel/ADHD-vel diagnosztizálnak, jogosulttá válik a hátrányos helyzetűekre vonatkozó kritériumrendszer szerinti megítélésre.

A tanuló neve, a kitöltés dátuma: _____

Alulteljesítő, nonkonform tanulók megfigyelési szempontsora

1. Csendes, szigorú, visszahúzódó lehet.	Igen/Nem
2. Nem érdeklik az iskolák.	Igen/Nem
3. Sajátos humor és szokatlan ötletek jellemzik.	Igen/Nem
4. Kifejező szókinccsel rendelkezik.	Igen/Nem
5. Szereti az önálló projekteket.	Igen/Nem
6. Makacs, vagy ellenáll a többséghez való hasonulásnak.	Igen/Nem
7. Az érdeklődési körének megfelelő területen kiválóan teljesít.	Igen/Nem
8. Nem csinálja meg a feladatait, de felmérőkön néha jó eredményt ér el.	Igen/Nem
9. Idealista, néha szkeptikus vagy cinikus.	Igen/Nem
10. Lázadó attitűd jellemzi.	Igen/Nem
11. Számos különböző témában olvasott.	Igen/Nem
12. Ügyes a dolgok megszerelésében, új tárgyak létrehozásában.	Igen/Nem
13. Érdeklődik a társadalmi kérdések iránt.	Igen/Nem
14. Szeret térképet használni, grafikonokat leolvasni.	Igen/Nem
15. Eredeti megközelítés jellemzi, a hagyományos módszereket elutasíthatja.	Igen/Nem
16. Vonzák az elvont ötletek.	Igen/Nem
17. Számos ötlete van.	Igen/Nem

18. Egy-két kivételtől eltekintve tanáraitól, osztálytársaitól elszigetelt.	Igen/Nem
19. Ellenállást tanúsít a sorozatos ismételtetést igénylő feladatokkal szemben.	Igen/Nem
20. Nem szereti, ha parancsolgatnak neki.	Igen/Nem
21. Unja a leegyszerűsítő magyarázatokat.	Igen/Nem
22. Befogadó a szokatlan ötletekkel szemben.	Igen/Nem
23. Kitartó vagy makacs.	Igen/Nem
24. Énképe nem kifejezetten pozitív, de önteltnek tűnhet.	Igen/Nem
25. Kompromisszummentes, objektív kérdéseket tesz fel.	Igen/Nem
26. Alacsony szinten teljesít, de többre is képes lenne.	Igen/Nem
27. A problémák mélyére ás.	Igen/Nem
28. Szereti a megszokottól eltérő (új) módon végezni a feladatokat	Igen/Nem
29. Nem hagyja, hogy félbeszakítsák.	Igen/Nem
30. Érdekli a brainstorming.	Igen/Nem
31. Saját módszert dolgoz ki a régi eljárás módok megváltoztatására, megújítására.	Igen/Nem
32. Olyan eljárást, rendszert talál ki, amivel meg lehet kerülni a szabályokat azok megszegése nélkül.	Igen/Nem

További megjegyzés:

A tanuló neve, a kitöltés dátuma: _____

A tehetség jeleinek megfigyelése a kulturálisan hátrányos helyzetben levő tanulóknál (művészetek tehetségterület)

Szokatlan vizuális perspektívában látja a dolgokat.

Szokatlan módon kombinálja a dolgokat.

Képes befolyásolni más gyerekeket, hogy megcsináljanak dolgokat az ő kezdeményezésére.

Megtervezi a csoport vagy a saját tevékenységét.

Megszervezi (strukturálja) a csoport feladatainak elvégzését (meghatározza, ki mit csináljon).

Hosszú ideig képes koncentrálni.

Mélyen belemerül a tevékenységekbe.

Rendkívül alaposan vizsgálja és figyeli meg a dolgokat.

Csőndben ül, és alternatív megoldásokat talál ki.

Szórakoztató, figyelemre méltó történeteket/dalokat/képeket hoz létre, talál ki.

Mozgást ábrázoló képeket készít.

Mozgást lát a képekben, szobrokban, tintapacákban.

Nem vár az utasításra, saját maga fedez fel és tesztel alternatívákat.

Úgy követi az instrukciókat, hogy közben nem válik kényszeresen alkalmazkodóvá (nem függ azoktól).

Erős ez elköteleződése / szeretete valami iránt; van olyan téma(kör), amit mélységében ismer.

„Mozgatja”, működteti a tárgyakat (játékok, felszerelés, gép, stb.).

Megkérdőjelezi a dolgok elvégzésének elfogadott módját.

A valószínűtlen dolgokat is figyelembe veszi.

Átfogó, kiterjedt gyűjteményt alakít ki kitartó munkával (rovarok, bélyegek, növények, stb.).

Mások ötleteit átülteti a gyakorlatba, továbbfejleszti.

Minden adandó alkalommal olvas.

Különféle találmányokat, kütyüket hoz létre.

Belső indíttatásból ír verseket, történeteket.

Rajzban történetet mesél el.

El tud pantomimezni egy történetet.

Képes napokig, hetekig kitartóan megfigyelni valamit.

Leleményes játékszereket hoz létre.

Megfigyeli a természetet (madarakat, rovarokat, felhőket, stb.).

Hihetetlen kapacitása van a kemény munkára.

Megnevettet másokat, vicces történeteket mesél, humoros rajzokat készít.

A tanuló neve, a kitöltés dátuma: _____

A tehetséges tanulók szüleivel folytatott interjú segítő kérdések

Mikor kezdett el gyermeke olvasni? Önmagától tanult meg olvasni?

Mely életkorban kezdte megérteni gyermeke a számokat, rejtvényeket és mintázatokat?

Hány könyvet és magazint olvas el egy hónap alatt önszántából gyermeke?

Van gyermekének szokatlan érdeklődési köre? Ha igen, mi az?

Milyen típusú tévéműsorokat kedvel gyermeke?

Érdekelt-e gyermeke a zenetanulásban? Ha igen, mit tanul és milyen szinten?

Milyen tevékenységekben vesz részt gyermeke az iskola utáni órákban?

Melyek gyermeke hobbijai, érdeklődési köre?

Véleménye szerint lehet-e gyermekének olyan problémája vagy szüksége, amely befolyásolhatja a tanulmányait?

Kérem, adjon meg minden olyan egyéb információt, amely gyermeke oktatásával kapcsolatban fontos lehet.

A tanuló neve, a kitöltés dátuma: _____

Szülői kérdőív tehetséges gyermekek jellemzésére

Kérjük jelölje x-el a jellemzőket a megfelelő oszlopban!

Jellemző	ritkán	néha	az esetek többségében
Gyorsan visszaemlékszik tényekre			
Gördülékenyen ki tudja magát fejezni			
Mindig kérdéseket tesz fel			
Jó a humorérzéke			
A megszokottól eltérő módon is tud használni dolgokat			
Inkább kezdeményezi / vezeti a tevékenységeket			
Érdeklődő			
Hosszú távon képes koncentrálni			
Könnyen elunja magát			
Szenvedélyes olvasó			
Logikus gondolkodása van			
Impulzív			
Önállóan tanul			
Érdeklík a világ eseményei			

A tanuló neve, a kitöltés dátuma: _____

Renzulli-Hartmann skála a kiemelkedő tanulók viselkedésjellemzőinek becslésére⁴⁵

(pedagógus tölti ki)

Megjegyzés:

(1) ritkán vagy szinte soha, (2) időnként, (3) gyakran, (4) szinte mindig)

	Alacsony		Magas	
	1	2	3	4
1. Tanulási jellemzők	1	2	3	4
Életkorához/osztályához viszonyítva a szókincse fejlett. Beszédét kifejezés-gazdagság, kidolgozottság és folyékonyság jellemzi.	1	2	3	4
Különféle témákról sok ismerete van	1	2	3	4
Könnyen megjegyzi és felidézi a tényeket, adatokat.	1	2	3	4
Gyorsan átlátja az összefüggéseket, igyekszik megérteni a dolgok hogyanját, miértjét. Sok kérdése van.	1	2	3	4
Gyorsan megérti az alapelveket, könnyen jut el az általánosításhoz.	1	2	3	4
Éles eszű, jó megfigyelő. Többet lát meg valamiben, mint a többiek.	1	2	3	4
Sokat olvas. Nem kerül el a nehéz olvasmányokat.	1	2	3	4
Összesen:				

⁴⁵ Forrás: Duró Zs. 2002.

	Alacsony		Magas	
	1	2	3	4
2. Motivációs jellemzők	1	2	3	4
Teljesen elmerül bizonyos témákban, problémákban. Kitartóan keresi a feladatok megoldását, nehéz átvinni egyik feladatról a másikra.	1	2	3	4
Könnyen megunja a rutinszerű feladatokat.	1	2	3	4
Kevés külső motivációra van szüksége olyan munkánál, ami kezdettől lelkesíti.	1	2	3	4
Önkritikus, a tökéletességre törekszik.	1	2	3	4
Jobban szeret önállóan dolgozni, a tanár részéről kevés irányítást igényel.	1	2	3	4
Sok „felnőttes” kérdés érdeklí (politika, vallás) jobban, mint társait.	1	2	3	4
Gyakran túlzottan kiemeli saját álláspontját, néha egyenesen agresszív, nézeteiben makacs.	1	2	3	4
Szeret szervezni.	1	2	3	4
Sokat foglalkoztatja a jó és a rossz kérdése, gyakran értékeli az embereket, eseményeket.	1	2	3	4
Összesen:				

	Alacsony		Magas	
	1	2	3	4
3. A kreativitás jellemzői	1	2	3	4
Sok ötlete vagy megoldása van különböző problémákra. Gyakran egyedi, sokatlan, meglepő válaszokat ad.	1	2	3	4
Nincsenek gátlásai véleményének kifejtésével kapcsolatban. Időnként radikálisan ellentmondó.	1	2	3	4
Szereti a kockázatot. Kalandvágó és töprengő.	1	2	3	4
Gyakran fantáziál különböző intézmények, tárgyak, szervezetek átalakításáról (Mi lenne ha...?). Ötleteit átdolgozza, módosítja.	1	2	3	4
Jó humorérzéke van.	1	2	3	4
Nagyfokú problémaérzékenységet mutat.	1	2	3	4
Fejlett a szépérzéke. Figyel a dolgok esztétikumára.	1	2	3	4
Nonkonformista. Elfogadja a rendetlenséget. Nem érdeklik a részletek.	1	2	3	4
Konstruktívan bírál. Nem fogadja minden további nélkül a tekintélytől származó kijelentéseket.	1	2	3	4
Összesen:				

	Alacsony		Magas	
	1	2	3	4
4. Vezetési-társas jellemzők	1	2	3	4
Jól viseli a felelősséget. Lehet rá számítani, amit megígért, jól megcsinálja.	1	2	3	4
Mind a kortársaival, mind a felnőttekkel szemben nagy az önbizalma.	1	2	3	4
Osztálytársai szeretik.	1	2	3	4
Jól együttműködik társaival és a tanárokkal. Nem szeret veszekedni, könnyű kijönni vele.	1	2	3	4
Jó verbális képességei vannak, könnyen megértik.	1	2	3	4
Rugalmasan alkalmazkodik az új helyzetekhez.	1	2	3	4
Szeret másokkal együtt lenni, szociális.	1	2	3	4
Általában irányító szerepet játszik.	1	2	3	4
Részt vesz a legtöbb iskolai tevékenységben.	1	2	3	4
Jó sportoló, minden sportot szeret.	1	2	3	4
Összesen:				

(a tagintézmény fejléce)

Iktatószám:

Tehetséggondozási jogosultságot megállapító szakszolgálati szakvélemény⁴⁶

Gyermek/tanuló neve:

Születési helye, ideje:

Anyja neve:

Gondviselő:

Lakcím/tartózkodási hely:

Intézményes neveltetése:

A vizsgálat kérésének indoka, kezdeményezője:

A szülő/intézmény kérésére tehetségazonosítás céljából, a szülő egyetértésével vizsgálatban részesítettük _____ osztályos tanulót.

A vizsgálat célja:

A tehetséggondozási jogosultság megállapítása, tehetséggondozási program ajánlása

Vizsgálati eredmények:

---

⁴⁶ Ennek mintájára készíthető el annak a szakszolgálati szakvéleménynek a formátuma, amely az életkornak megfelelő képességeket állapítja meg a tanulónál a vizsgálat lezárásával.

Összegzés:

A vizsgálati eredményeket egybevetve _____ (a tanuló neve) részére **tehetség gondozásra vonatkozó jogosultság állapítható meg a következő tehetségterületen:** _____

A gyermek különleges bánásmód keretében történő gondozásra jogosult.

Köznevelési törvény 27. § (5) „Az általános iskola, a középfokú iskola köteles megszervezni a tanuló heti kötelező óraszámát és az osztályok engedélyezett heti időkeret különböző terhére a tehetség kibontakoztatására, a hátrányos helyzetű tanulók felzárkóztatására, a beilleszkedési, tanulási nehézség, magatartási rendellenességgel diagnosztizált tanulók számára, továbbá az első-nyolcadik évfolyamra járó tanulók eredményes felkészítésére szolgáló, differenciált fejlesztést biztosító egy-három fős foglalkozásokat. Tehetség gondozásra és felzárkóztatásra osztályonként legalább további heti egy-egy óra biztosított az osztályok 6. mellékletben meghatározott időkerete felett.”

Javaslat:

A véleményben foglaltakat a szülővel ismertettük. A gyermek/tanuló ellátása a véleményben foglaltak szerint indokolt.

Ha a szülő a véleményben leírtakkal nem ért egyet, a kézhez vételtől számítva 15 napon belül felülvizsgálatot kezdeményezhet a területileg illetékes járási hivatalnál.

Kérjük a véleményben leírt adatok és eredmények bizalmas kezelését, megőrzését.

Dátum

P.H.

tehetséggondozó koordinátor pedagógus/pszichológus	a tehetségazonosításban részt vevő szakszolgálati szakemberek	tagintézmény-vezető
--	---	---------------------

A szakvélemény ellenjegyzői *(a jogosultságot megállapító ad hoc bizottság legalább két, nem a szakszolgálatban dolgozó tagja)*

A véleményt kapják:

- szülő
- intézmény
- a tehetséggondozásra kijelölt szervezet pontos megnevezése (ha van ilyen)
- irattár
- egyéni nyilvántartó lap

A tanuló neve, a kitöltés dátuma: _____

Vizuális művészeti alkotások portfóliója – értékelő lap

Kritériumok

1. A portfólió bemutatása

Megfelelő számú munka (4-6 db), megfelelő keretezéssel vagy egyéb kiemeléssel; anonim módon bemutatott, megfelelően (nem random módon) összegyűjtött munkák összessége; a munkák megjelenése professzionális minőségű.

2. Az ötletek összetettsége

Tükrözi a tanuló érdeklődési körének mélységét/szélességét; nyilvánvalóan tükröződik a téma kimerítő megfigyelése, hétköznapi témákat nem felszínesen kezel; megfigyelhető a részletekre való odafigyelés és ötletfejlesztés, egy bizonyos művészeti elképzelés iránt való személyes elkötelezettség.

3. Eredetiség

Konstruktív képzelőerőt mutat, újszerű koncepció/stílus jellemzi; a művész egyedi megközelítése; újítás.

4. Koncepció (design)

Minden művészeti elem iránt érzékeny – tér, vonal, szín, textúra, stb. egységes egész alkot, minden rész kapcsolatban áll egymással, megfigyelhető az egyensúly, szimmetria, aszimmetria ritmus, perspektíva hozzáértő alkalmazása, a fény-árnyék megfelelő használata.

5. Művészeti alapanyagok használata

A megfelelő kifejezőeszköz felhasználásának technikai készsége jellemzi.

6. Műfaj változatossága

Különböző műfajokban tehetséges; nem korlátozódik egyetlen technikára,

érdeklődési pontra, megközelítésre, tárgyra vagy kifejező eszközre.

7. A portfólió átfogó képe

Vizuálisan tetszetős, gondolatébresztő, leleményességet mutat ott, ahol szükséges.